

บทที่ 5

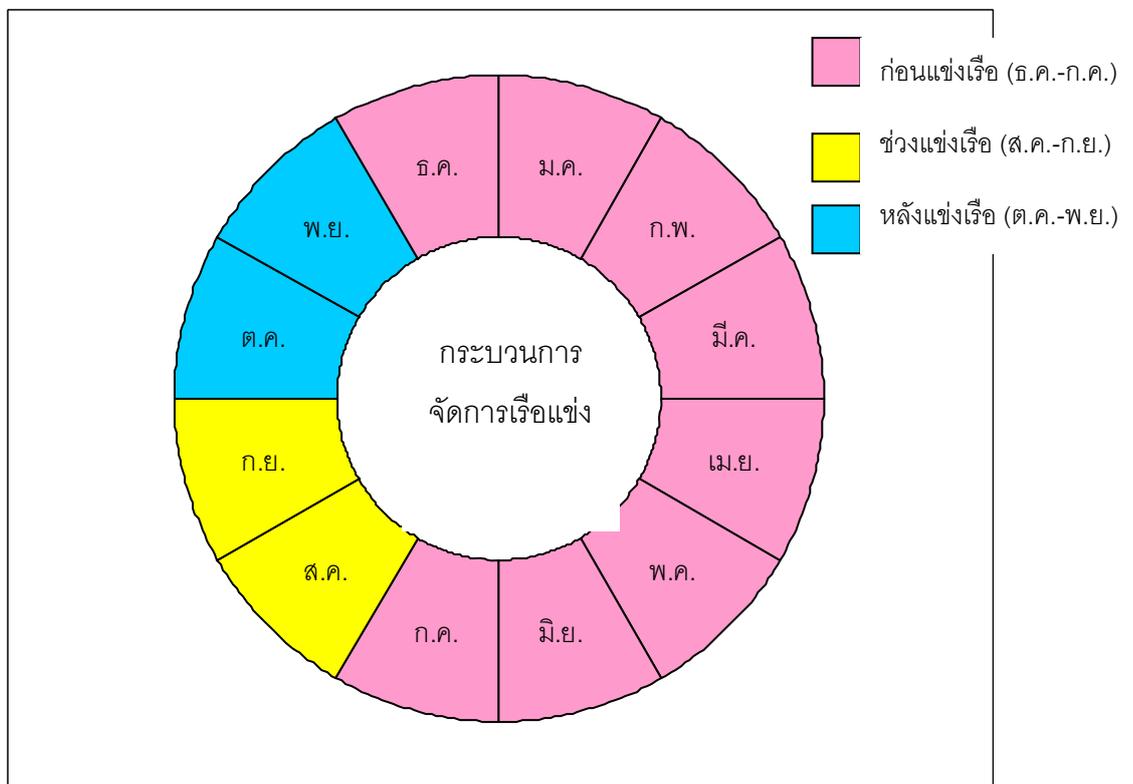
กระบวนการจัดการประเพณีแข่งเรือ

1. กระบวนการจัดการประเพณีแข่งเรือในช่วงก่อนมีการชิงถ้วยพระราชทาน (พ.ศ. 2479-2525)

ประเพณีแข่งเรือ ถือได้ว่าเป็นประเพณีเก่าแก่ของชาวเมืองน่าน และหากพิจารณาในเรื่องการจัดการทรัพยากรด้านเวลาในรอบ 1 ปี สามารถแบ่งช่วงเวลาออกได้เป็น 3 ช่วงด้วยกัน คือ 1) ช่วงก่อนเทศกาลแข่งเรือ 2) ช่วงเทศกาลแข่งเรือ และ 3) ช่วงหลังเทศกาลแข่งเรือ โดยมีรายละเอียดดังนี้

แผนภูมิที่ 5.1

เวลาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับกระบวนการจัดการประเพณีแข่งเรือก่อนมีถ้วยพระราชทาน

ช่วงก่อนเทศกาลแข่งเรือ (เดือนสิงหาคม-เดือนกันยายน)

การแข่งขันเรือในอดีตนั้น เป็นการแข่งเพื่อความสนุกสนานในงานประเพณี “ตานก๋วยสลาก” หรืองานบุญสลากภัต ซึ่งเป็นลักษณะที่นำเรือไปแข่งร่วมกัน เป็นการช่วยงานกันก่อนภาคินเรียกว่า “ไปเอามื้อ” โดยจะใช้เรือเป็นพาหนะในการพาคณะศรัทธาไปร่วมงานในหมู่บ้านนั้น ๆ ต่อมาเมื่อหมู่บ้านของตนมีงานบุญตานก๋วยสลาก หมู่บ้านที่เราได้ร่วมงานบุญตานก๋วยสลากก็จะกลับมาตอบแทนเราบ้าง ซึ่งการใช้เรือเป็นพาหนะในการเดินทางไปร่วมทำบุญ ในช่วงหลังการทำบุญก็จะมีจัดการแข่งขันเรือเพื่อความสนุกสนาน สร้างสายสัมพันธ์ และความสามัคคีระหว่างชุมชนลุ่มแม่น้ำน่านต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

ดังนั้น ในกระบวนการจัดการช่วงก่อนเทศกาลแข่งเรือของชาวบ้าน จึงไม่มีอะไรยุ่งยากนัก โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ประชุมหมู่บ้าน

ก่อนถึงช่วงออกพรรษา คณะกรรมการหมู่บ้าน รวมทั้งชาวบ้านในชุมชนก็จะมีการประชุมกันล่วงหน้า โดยใช้เวทีที่จัดขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ คือ อาจใช้โอกาสที่คนในชุมชนมารวมตัวกัน เช่น ร่วมกันทำบุญที่วัดในวันพระ ผู้นำหมู่บ้านจึงถือโอกาสนี้ร่วมหารือกับชาวบ้านในชุมชน เนื่องจากใกล้ช่วงเทศกาลออกพรรษา ชุมชนบ้านดอนไชยก็ต้องจัดงานบุญสลากภัตเหมือนหมู่บ้านอื่น ๆ ในจังหวัดน่าน ฉะนั้นจะต้องหาวันที่เหมาะสมและร่วมวางแผนเตรียมการจัดงานสลากภัต พร้อมกันนั้น ชุมชนเองก็ต้องพาคณะศรัทธาไปร่วมงานบุญสลากภัตที่หมู่บ้านอื่นจัดขึ้นด้วย แต่ในสมัยก่อนจะเน้นในเรื่องการเตรียมงานบุญมากกว่าการเตรียมการแข่งขันเรือ เนื่องจากการแข่งเรือเป็นเพียงการสร้างความสนุกสนานเพิ่มเติมหลังเสร็จสิ้นการตานก๋วยสลากหรือพิธีทางศาสนาเท่านั้น ถือว่าการแข่งเรือในอดีตเป็นเพียงการแข่งขันเพื่อนันทนาการ ความสนุกสนาน เสริมสร้างความรัก ความผูกพันระหว่างคนในชุมชน และระหว่างคนในชุมชนกับคนนอกชุมชนมากยิ่งขึ้น ฉะนั้นจึงมิได้มีการเตรียมการแข่งขันเรือมากนัก จะเน้นการทำบุญเป็นหลัก

2. การนำเรือออกมาจากโรงเก็บเรือ

ก่อนถึงช่วงประเพณีตานก๋วยสลาก คณะชาวบ้านนำโดยพระสงฆ์ ผู้เฒ่าผู้แก่ ผู้นำชุมชน กลุ่มพ่อบ้านต่างพากันนำเรือแข่งที่เก็บไว้ในโรงเก็บที่มีดขีดออกมาซ่อมแซม แต่ก่อนที่จะเอาเรือออกมานั้น ชาวบ้านจะทำพิธี “สูขวัญเรือ” โดยที่ชาวบ้านจะช่วยกันนำเอาโงนหัว โงนหาง มาสวมใส่เรือแข่ง และช่วยกันตกแต่งด้วยพวงมาลัย ดอกไม้ หลังจากนั้นชาวบ้านจะช่วยกันจัดทำเครื่องบายศรีสูขวัญเรือ อันประกอบด้วยพานบายศรี สายสิญจน์ หัวหมูที่ต้มสุกแล้ว 1-2 หัว ไก่พื้นเมืองต้มสุก 1 ตัว เหล้าขาว ข้าวตอก ดอกไม้ ขนมห อ้อย ข้าวเหนียว ไข่ต้ม ฐูปเทียน ข้าวแต่น ฯลฯ นอกจากนั้น แล้วจะช่วยกันทำกระทงใบตอง โดยตัดเอาหัวหมู ไก่ เหล้าขาว ข้าวตอก ดอกไม้

ขนม ข้าวเหนียว ไข่ต้ม กล้วย เทียน ข้าวแต่น ใสในกระทง จำนวน 2 กระทง แล้วนำไปวางไว้ด้านโพงหัว และด้านโพงหาง และจะเริ่มพิธีกรรมโดยจะอัญเชิญเจ้าแม่ตะเคียนที่สิงสถิตอยู่เรือแข่งมารับเครื่องบายศรีสู่ขวัญดังกล่าว

จากนั้นเมื่อพิธีสู่ขวัญเรือเสร็จสิ้น ก็จะมีการซ่อมแซมเรือ หากเรือคด/งอ ก็จะมีการตัด หากเรือมีร่องรอยผุก็จะนำ “ซีชะย้า” (กวางยางไม้ชนิดหนึ่งมีสีน้ำตาลและน้ำมันยางมาต้มให้ละลายเข้าด้วยกัน) มาอุดรู และทำการตกแต่งเรือให้สวยงาม พร้อมทั้งจะพาพระสงฆ์ ชาวบ้าน และฝีพายร่วมงานบุญประเพณีตานก๋วยสลาก และร่วมแข่งเรือในหมู่บ้านนั้นด้วย

3. การฝึกซ้อมฝีพายเรือแข่ง

ในสมัยโบราณชาวน่านจะนำเรือแข่งออกมาฝึกซ้อมเฉพาะ “วันโกน” หรือ “วันโกน” ในภาคกลาง (วันขึ้น-แรม 7 ค่ำ และ 14 ค่ำ) เพราะเป็นวันที่ชาวบ้านจะว่างจากภาระกิจการงานภายในไร่ ในสวน เพื่อที่จะเตรียมตัวไปทำบุญตักบาตรในวันพระรุ่งขึ้น โดยที่ชาวบ้านที่อาศัยในชุมชนหรือหมู่บ้านที่มีเรือแข่งจะนัดหมายกันที่โรงเก็บเรือโดยจะการตีฆ้อง กลอง ฆ้องปาน เป่าแฉ (เป่ามอญ) เป็นทำนอง “ล่องน่าน” เป็นสัญญาณบอกให้ชายฉกรรจ์มาซ้อมพายเรือ ในการหาฝีพาย ชุมชน/หมู่บ้านจะนิยมการ “ตกไม้พาย” คือผู้นำหมู่บ้านจะนำไม้พายไปให้บ้านที่มีชายฉกรรจ์อาศัยอยู่ในตอนก่อนวันแข่งขัน 1-2 วัน เมื่อถึงเช้าวันแข่งขันชายฉกรรจ์เมื่อเห็นไม้พายก็จะแต่งตัว ส่วนใหญ่จะสวม “เสื้อแห้ง” หรือ “เสื้อหม้อฮ่อม” และนำผ้าเช็ดหน้าหรือผ้าขาวม้ามาโพงหัว ชายฉกรรจ์จะนำไม้พายเดินทางไปยังโรงเก็บเรือเมื่อไปถึงก็จะนำฆ้อง กลอง ฆ้องปาน มาตีเป็นสัญญาณให้เพื่อนบ้านที่ได้รับการตกไม้พายนำไม้พายมารวมกัน เมื่อฝีพายมาครบก็จะลากเรือลงน้ำแล้วก็นำโพงหัว-โพงหาง หัวโถ้-หางวรรณ (หัวเรือ-หางเรือ) ลงมาสวม ตกแต่งให้เรียบร้อยสวยงาม โดยจะนัดหมายกับชุมชน/หมู่บ้านที่อยู่ใกล้ ๆ กัน นำเรือออกมาฝึกซ้อมซึ่งภาษาเมืองน่าน เรียกว่า “การล่อเรือ” ซึ่งเป็นการฝึกซ้อมง่าย ๆ เน้นความพร้อมเพียงเป็นหลักเท่านั้น

ภาพที่ 4

ภาพโงนหัว หรือ หัวโถ้ หรือ หัวเรือ แบบโบราณ

ช่วงเทศกาลแข่งเรือ (เดือนตุลาคม-เดือนพฤศจิกายน)

สำหรับการแข่งเรือในประเพณี “ตานก๋วยสลาก” หรือที่รู้จักกันในนาม “สลากภัต” นั้น ชาวบ้านที่เป็นตัวแทนก็นำก๋วยสลากของชุมชน/หมู่บ้านบรรทุกลงในลำเรือและนิมนต์พระสงฆ์ที่รับกิจนิมนต์ ฝัพาย ร่วมเดินทางไปยังหมู่บ้าน/ชุมชนที่มีงานตานก๋วยสลากเพื่อไปร่วมทำบุญเนื่องการคมนาคมระหว่างหมู่บ้าน-หมู่บ้านในสมัยก่อนยังไม่สะดวกสบายเหมือนปัจจุบันอีกทั้งระยะทางระหว่างหมู่บ้านก็ไม่ไกลกัน รวมถึงเป็นการบ่งบอกถึงความสามัคคีเป็นอันเดียวกันของผู้คนในชุมชนนั้น ๆ ในขณะที่พายเรือไปก็จะมีกรตี่ซ้อง ตีกลอง ตีปान เปาแเน

การทำบุญถวายทานสลากภัต หรือการตานก๋วยสลากของชาวจะถวายเป็นที่ตั้งแต่เวลาประมาณ 09.00-10.00 น. เพื่อที่จะให้พระภิกษุ สามเณรได้นำอาหารที่ศรัทธาชาวบ้านใส่ลงในก๋วยสลากมาฉันเป็นอาหารเพล และฝัพายก็จะนำก๋วยสลากมาผูกติดกับโงนหัวเพื่อเป็นการบูชาแม่ย่านาง หรือ ฝัเรือ และในช่วงบ่ายก็จะนำเรือไปรวมกันที่ท่าน้ำที่ติดกับชุมชน-หมู่บ้านที่จัดงานประเพณีตานก๋วยสลาก เพื่อจับฉลากประกบคู่แข่งขัน การจัดการแข่งขันในสมัยก่อนไม่มีการแยกประเภทเรือแข่งเหมือนปัจจุบัน ใช้กติกาง่าย ๆ ด้วยการชนะผ่านโดยไม่ต้องมีการแข่งขันทุกรอบและอีกทั้งจำนวนเรือแข่งก็ไม่มากเหมือนปัจจุบันทำให้จัดการแข่งขันได้ง่าย เช่น มีเรือสมัครเข้าแข่งขันทั้งหมด 21 ลำ รอบแรกก็จะมี 10 คู่ ชนะผ่าน 1 ลำ รอบสอง มี 5 คู่ ชนะผ่าน 1 รอบสาม มี 3 คู่ รอบสี่ มี 1 คู่ ชนะผ่าน 1 ลำ รอบชิงชนะเลิศก็นำเรือที่จับฉลากได้บายมาแข่งกับเรือลำที่

ชนะ เป็นต้น และจะแข่งขันแค่ 1 ล่องน้ำ ไม่มีการสลับสายน้ำและจะต้องแข่งให้เสร็จภายในวันเดียว

ภาพที่ 5

การตานกัวยสลากในงานบุญสลากภัตของชาวอำเภอเวียงสา

ชุมชน/หมู่บ้านที่มีงานตานกัวยสลากจะมีการ “ตกข้าวห่อ” อาหารกลางวัน คือให้ศรัทธาในชุมชน/หมู่บ้านทุกหลังคาเรือน ห่อข้าวเหนียวและอาหารง่าย ๆ เช่น น้ำพริก เนื้อย่างห่อหมก (ห่อหนึ่ง) ฯลฯ โดยจะมีคณะกรรมการของชุมชน-หมู่บ้านไปเก็บตามบ้านนำไปใส่แข่งหรือกระบุงและแบ่งให้มีจำนวนเท่ากับฝีพายในเรือแต่ละให้ฝีพายหรือตัวแทนไปรับที่วัดหรือทำน้ำที่ใช้เป็นสนามแข่งเรือเพื่อนำไปเป็นอาหารกลางวันต่อไป ซึ่งกิจกรรมตรงนี้เป็นกิจกรรมที่บ่งบอกถึงนิสัยใจคอของประชาชนชาวน่านว่าเป็นคนที่มีจิตใจ โอบอ้อมอารีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เห็นอกเห็นใจ เพื่อนบ้าน ไกล่เรือกินเคียงตราบจนถึงปัจจุบัน

เมื่อการแข่งขันเสร็จสิ้นลงมีการมอบรางวัลเสร็จเรียบร้อยฝีพายก็จะพายเรือ ตีฆ้อง ตีกลอง ตีปान เป่าแฉ่ง ฝีพายบางคนลุกขึ้น “พ็อนล่องน่าน” เพื่อนำเรือแข่งไปเก็บที่โรงเก็บเรือ ภาพเรือแข่งจะค่อย ๆ พายห่างออกไปเสียงฆ้องกลอง ปาน แฉ่งค่อย ๆ เบาและเลือนหายไปกับคั้งน้ำหรือลัดสลายตาไปในโนในที่สุด เป็นภาพแห่งความประทับใจที่ชาวน่านเชื่อมั่น-ศรัทธาในการแข่งเรือประเพณีและร่วมสืบสานต่อกันกันมารุ่นแล้วรุ่นเล่าจนกลายเป็นประเพณีที่ยิ่งใหญ่ทรงคุณค่าจวบจนถึงปัจจุบัน

ช่วงหลังเทศกาลแข่งเรือ (เดือนธันวาคม-เดือนกรกฎาคม)

พอเสร็จสิ้นเทศกาลแข่งเรือ หรือหมดช่วงงานบุญสลากภัตร ชาวบ้านก็จะทำการเก็บเรือขึ้นมาจากท่าน้ำ เนื่องจากว่าไม่จำเป็นต้องนำชาวบ้านหรือคณะศรัทธาจำนวนมากไปร่วมงานบุญในหมู่บ้านใกล้เคียงอีก ชาวบ้านก็จะทำการนำเรือขึ้นมาจากท่าน้ำของหมู่บ้าน โดยส่วนใหญ่จะเป็นชายฉกรรจ์ที่มาช่วยกันยกเรือขึ้นมาฝั่ง โดยใช้ล้อลากลากเรือมาเก็บไว้ยังโรงเก็บบริเวณข้างวัด แต่ก่อนนำเรือเข้าสู่โรงเก็บก็จะมีการทำพิธีสู่ขวัญเรือ หรือไหว้ผีเรือเพื่อเป็นการขอบคุณซึ่งพิธีก็จะคล้ายกับการทำพิธีสู่ขวัญเรือในตอนนำเรือออกมาจากโรงเก็บ เมื่อทำพิธีสู่ขวัญเรือเสร็จ ก็ทำการถอดหัวเรือ หางเรือ จากนั้นผู้เฒ่าผู้แก่ ช่างหมู่บ้านก็จะมาช่วยกันตรวจดูความเรียบร้อยของเรือว่าตรงหรือไม่ ช่วยกันยัดเรือเพื่อไม่ให้เรือหด/งอ เนื่องจากการที่เรือแช่น้ำเป็นเวลานาน การที่จะนำเรือขึ้นมาเก็บ เรือจะแห้งเมื่อแห้งก็เป็นสาเหตุให้เรือเปลี่ยนแปลงรูปร่างไปบ้าง จึงมีการยัดเรือไว้ก่อน จากนั้นก็จะทำการเก็บเรือไว้อย่างมิดชิด จนกว่าจะถึงช่วงเทศกาลตานก๋วยสลากอีกครั้งในปีต่อไป

เมื่อผ่านพ้นช่วงเทศกาล ชาวบ้านก็ดำรงวิถีชีวิตตามปกติ ประกอบอาชีพ ทำมาหากิน และร่วมงานของชุมชนตามปกติ จะกลับมาช่วยมกระบวนกาจัดการแข่งเรืออีกครั้งเมื่อใกล้ถึงช่วงออกพรรษา หรืองานบุญสลากภัตร

2. กระบวนการจัดการประเพณีแข่งเรือในช่วงมีการชิงถ้วยพระราชทาน

(พ.ศ. 2526-ปัจจุบัน)

เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนกระบวนการจัดการแข่งเรือของชาวบ้านดอนไชยก็ต้องปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ ในที่นี้ผู้ศึกษาจึงได้แบ่งกระบวนการจัดการทรัพยากรด้านเวลา ออกเป็น 3 ช่วง คือ 1) ช่วงก่อนเทศกาลแข่งเรือ 2) ช่วงเทศกาลแข่งเรือ และ 3) ช่วงหลังเทศกาลแข่งเรือ ซึ่งเหมือนกับกระบวนการจัดการประเพณีแข่งเรือในช่วงก่อนมีถ้วยพระราชทาน เพื่อให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของกระบวนการจัดการเรือแข่งในแต่ละช่วง และสามารถเปรียบเทียบกระบวนการเปลี่ยนแปลงได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยมีรายละเอียดดังนี้

3. จัดประชุมคณะกรรมการเรือแข่งหมู่บ้านดอนไชย

เมื่อใกล้ถึงเทศกาลแข่งเรือในแต่ละปี ชาวบ้านจะมีการจัดตั้งคณะกรรมการเรือแข่งประจำปี ดังนั้นคณะกรรมการหมู่บ้านดอนไชยทั้งหมด 7, 13 จึงทำการแต่งตั้งคณะกรรมการเรือแข่งเพื่อเตรียมความพร้อมในการแข่งขันทุกสนามตลอดทั้งปี ดังนี้

1. นายปราชัญ อุปนันท์
2. นายไสว ชันเบาะ
3. นายดำรง เสนณะ
4. นายประเสริฐ กันคำ
5. นายศรีถ่อง สิทธิยศ
6. นายผ่อง รียววงศ์
7. นายยงยุทธ กติยศ
8. นายมานิชย์ แก้วหล้า
9. นายชูวิทย์ สิทธิยศ
10. นายชาติ ชนะमार

จะเห็นได้ว่า คณะกรรมการเรือแข่ง ส่วนใหญ่เป็นคณะกรรมการหมู่บ้านอยู่แล้ว จะทำการแบ่งหน้าที่การทำงานเป็นฝ่ายต่าง ๆ ดังนี้

1. คณะกรรมการที่ปรึกษา: มีหน้าที่ในการให้คำแนะนำเกี่ยวกับกิจกรรมเรือแข่งทุกประเภท
2. คณะกรรมการฝ่ายดำเนินงาน: มีหน้าที่ในการบริหารจัดการเกี่ยวกับกิจการเรือแข่งทุกชนิดที่เห็นสมควร
3. คณะกรรมการฝ่ายควบคุมการฝึก: มีหน้าที่จัดทำกำลังฝีพาย เตรียมตารางฝึกซ้อม จัดหาครูฝึกสอน นำเรือเข้าร่วมการแข่งขัน
4. คณะกรรมการฝ่ายลากจูง: มีหน้าที่นำเรือไปร่วมการแข่งขันตามสนามแข่งขัน และนำเรือกลับ
5. คณะกรรมการเตรียมสถานที่: มีหน้าที่เตรียมสถานที่ที่พักฝีพาย ผู้ชม และคณะกรรมการ
6. คณะกรรมการฝ่ายการเงิน: มีหน้าที่บริหารการเงิน จัดหาทุนสนับสนุนเกี่ยวกับเรือแข่งทุกอย่าง จัดหาเชื้อให้กับฝีพาย และจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายทั้งหมด
7. คณะกรรมการฝ่ายอาหาร: มีหน้าที่จัดทำอาหารและเครื่องดื่มไว้บริการฝีพายตลอดการฝึกซ้อมและแข่งขัน

คณะกรรมการเหล่านี้จะต้องดำเนินการจัดการเรือแข่งตั้งแต่เตรียมการจนกระทั่งเสร็จสิ้นฤดูกาลแข่งเรือ พร้อมกันนั้นต้องรายงานผลการดำเนินงานให้ชาวบ้านทราบเป็นระยะ โดยใช้เวทีการประชุมหมู่บ้านทั้งแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ หรือแม้กระทั่งมีข้อซักถามจากชาวบ้านในเรื่องการจัดการแข่งเรือ

1) ทำการรับสมัครฝีพาย คัดสรรฝีพาย

เมื่อมีการจัดประชุมหมู่บ้าน มีคณะกรรมการเรือแข่งขึ้น คณะกรรมการฝ่ายควบคุมการฝึกก็จะต้องทำหน้าที่จัดหากำลังฝีพาย โดยการประกาศรับสมัครฝีพายภายในหมู่บ้าน ส่วนใหญ่ผู้ที่ประสงค์จะลงเป็นฝีพาย ก็จะเป็นฝีพายที่เคยได้รับชัยชนะในปีที่ผ่านมา โดยส่วนใหญ่จะเป็นวัยรุ่น และพ่อบ้าน ที่มีอายุระหว่าง 20-30 กว่าปี แต่ก็จะมีบางท่านที่มีอายุถึง 55 ปีที่ยังคงมาสมัครเป็นฝีพาย นอกจากนั้นยังมีกลุ่มเด็กเยาวชนอายุ 13-15 ปี เข้าร่วมเป็นฝีพายของหมู่บ้านด้วย

ฝีพายที่เข้ามาสมัครส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่สมัครใจจะเข้าร่วมลงแข่งเรือของหมู่บ้าน แต่ถึงกระนั้น ฝีพายของบ้านดอนไชยก็ยังไม่พอ เนื่องจากฝีพายหลายคนก็ออกไปทำงานต่างจังหวัด จะกลับบ้านอีกครั้ง ก็จะเป็นช่วงเทศกาลแข่งเรือเลย ซึ่งจะไม่ทันกับการเตรียมการฝึกซ้อมซึ่งจะต้องมีก่อนการแข่งขัน 1-2 เดือน ด้วยเหตุนี้ จึงได้ฝีพายเพียง 80 กว่าคน แต่เรือที่จะต้องลงแข่งขัน ชาวบ้านหารือกันแล้วว่า จะลงแข่งทั้ง 2 ลำ คือ เรือเทพพิรุณทอง 88 และเรือเทพสุนทรสาชล ซึ่งจะต้องใช้ฝีพายประมาณ 130 คน (รวมสำรอง) ฉะนั้น คณะกรรมการเรือแข่งจึงตกลงกันว่า จะทำการฝึกซ้อมฝีพายให้หนัก เพื่อมีกำลังพอที่จะลงแข่งเรือทั้ง 2 ลำ นั่นก็หมายถึงฝีพายจะต้องทำการแข่งขันเป็น 2 เท่า/รอบ

ในการฝึกซ้อม ทางคณะกรรมการเรือแข่งเห็นว่าควรจะให้จ้างครูฝึกที่เป็นมืออาชีพ มีฝีมือ ผ่านสนามและคว่ำชัยในสนามระดับจังหวัดหรือระดับประเทศมาแล้ว จึงจ้างครูฝึกมาจากจังหวัดพิจิตร ชื่อ นายสุทิน ควรเกิด มาทำการฝึกซ้อมเป็นเวลา 2 เดือน โดยให้พักอาศัยอยู่ที่วัด ค่าจ้างเป็นเงิน 91,500 บาท ซึ่งจะทำหน้าที่ควบคุมการฝึกและสอนเทคนิคต่าง ๆ ให้แก่ฝีพาย

2) นำเรือออกจากโรงเก็บเรือและทำพิธีการสู่ขวัญเรือ

ก่อนถึงเทศกาลแข่งเรือ หรือก่อนที่จะนำเรือแข่งลงสู่น้ำนานหรือเมื่อเสร็จสิ้นฤดูกาลแข่งเรือก่อนที่จะนำเรือแข่งไปเก็บในโรงเก็บเรือ หมู่บ้าน-ชุมชนที่มีเรือแข่งจะมีพิธีกรรมการบายศรีสู่ขวัญเรือแข่ง โดยที่ชาวบ้านจะช่วยกันนำเอากล้วยหวีหรือแก่นหวีหรือโงนหวี กล้วยท่ายหรือแก่นท่ายหรือโงนหาง และหางวรรณ และหัวไถ้มาสวมใส่เรือแข่ง และช่วยกันตกแต่งด้วยพวงมาลัย ดอกไม้ หลังจากนั้นชาวบ้านจะช่วยกันจัดทำเครื่องบายศรีสู่ขวัญเรือ อันประกอบด้วยพานบายศรี สายสิญจน์ หัวหมูที่ต้มสุกแล้ว 1-2 หัว ไก่พื้นเมืองต้มสุก 1 ตัว เหล้าขาว

ข้าวตอก ดอกไม้ ขนม อ้อย ข้าวเหนียว ไข่ต้ม กล้วยเทียน ข้าวแต่น ฯลฯ นอกจากนั้น แล้วจะช่วยกัน ทำกระทงใบตอง โดยตัดเอาหัวหมู ไก่ เหล้าขาว ข้าวตอก ดอกไม้ ขนม ข้าวเหนียว ไข่ต้ม กล้วยเทียน ข้าวแต่น ใส่ในกระทง จำนวน 2 กระทง แล้วนำไปวางไว้ด้านหัวของกัญญาหัวหรือแก่นคอกหรือโงน หัว และด้านท้ายของกัญญาท้ายหรือแก่นท้ายหรือโงนหาง และจะเริ่มพิธีกรรมโดยจะอัญเชิญเจ้าแม่ตะเคียนที่สิงสถิตอยู่เรือแข่งมารับเครื่องบายศรีสู่ขวัญดังกล่าว โดยที่หมอสู่ขวัญจะทำการจุดธูป 9 ดอก นำไปปักไว้บนกัญญาหัว และกัญญาท้าย แล้วกล่าวอัญเชิญว่า “ณ บัดนี้ ขออัญเชิญ 32 ขวัญของเจ้าแม่เจ้า โปรตมารับเอาของดีที่ชาวบ้านหมู่เฮาได้จัดเตรียมถวาย หลังจากดีเงินซั๊กเจ้ามาจากป่าดงพงลึก ได้ทำการตกแต่งรูปงามแล้ว ก็ขออัญเชิญเจ้ามา รับ มารองเอาของกินตั้งหลายตั้งปวง หมูนี้เนื้อเจ้า” (ณ บัดนี้ ขออัญเชิญ 32 ขวัญของเจ้าแม่ไม้ตะเคียนที่สิงสถิตอยู่ที่เฮียแข่ง โปรตมารับเอาของที่ชาวบ้านพวกเราในหมู่บ้านนี้ ได้ทำการตกแต่งเครื่องบายศรี สู่ขวัญนี้ หลีกจากที่พวกเราได้ทำการตกแต่งเฮียแข่งเสร็จที่เรียบร้อยแล้ว ก็ขออัญเชิญ ให้เจ้าแม่ไม้ตะเคียน โปรตมารับเอาสิ่งของที่นำมาถวายเทอญ)

ในขณะเดียวกัน จะมีการเตรียมน้ำส้มป่อย หรือน้ำอบน้ำหอมเพื่อเป็นประพรม และมีการกล่าวอัญเชิญ เป็นทำนองสู่ขวัญตามภูมิปัญญาชาวเหนือ ตัวอย่างเช่น คำสู่ขวัญเรือของ อาจารย์ประจักษ์ กาวี บ้านดอนไชย อ.เวียงสา จ.น่าน

ศรีศรีอั้งชะในวันนี้ก็เป็นวันดี ยามเมื่อหนที่เจ้าก็เกิดเป็นหน่วย (ผล) เสียก่อน แล้วขวัญก็หล่อน (หล่น) ลงดิน สัตว์ป่าหัน (เห็น) บ่กินจึงออก เป็นกล้างอก เขียวดงาม ปีเดือนตามเมิน (น่าน) มาก คณหากหลวงหลาย หมู่ข้านี้ก็หมายมาแฝงใฝ่ มีใจใคร่ได้ไม้ใหม่มาแบ่งเรือ (ขุดเรือ) พากันไปป่าทางเหนือ ก็บ่ได้ พากันไปป่าทางใต้ก็บ่มี ไปป่าทางวันตก (ทิศตะวันตก) ก็เป็นผีเป็นเปรต ไปทางตะวันออก (ทิศตะวันออก) ก็เป็นทุกชะเวทนา หมดที่แสวงหามา สอดค้น มาหันต้นไม้ลำฉกรรจ์ล้าปล้วน ดูมันใหญ่อ้วนพอดตา จึงชวนกันมา ปักหมายถาก เอาหรั้และขวานหกพอคม ทั้งข้าวห่อกับพริกและเกลือ เพื่อจักฟันเอาเจ้าเมื่อไว้บ้าน ก่อแรกเจ้าก็ฟาดลงแผว(ถึง)ดิน ลำต้นบ่มีมลทินสักแห่ง ลำเลา (ลำต้นตรง) พอแบ่งเหลือตา แบ่งเป็นวายาวขนาด สิบสามวา ยาวอาดตัดสิน (ตัดแต่ง) แล้วมาเฟ่งพิศง่าผ่อ (ดู) ลำต้นเจ้างามแท้หนพอดตา จึงเอาช่างผู้เอองางอน ลากเอาขอนเจ้ามาไว้บ้านก็แรกตั้งจักบันฟัน ถือถาก เจ้าเอาแต่แก่นใจ ตาซิดโน ตาน้อย ตาใหญ่ ตาซิดไขว่ลายกลาง ตาด้บข้าง เป็นเหงือก ตาบุ่มเปลือกกินคน ตาก้าน (แพ้) คนเมื่อแข่ง ตาเหล่านี้บ่มีจิมเจ้า มีแต่ตาที่นั่งพระเจ้าตนเดียว ตาที่ผู้คนมาหลากหลายผ่อ เอาดอกกัญญาหัว แต่มवाद ผ่อเอาหัวพญานาคเขี้ยวฟอง ผ่อ เอาดอกกัญญาท้ายคนยงออก

ແ່ນ ຝ່ອເອາລາຍດອກແຜນ (ກຣາບເຣືອ) ມາດີ ຝ່ອເອາຕອນເຈົ້າໜີໂອກຂະໂຍກ (ພຸ່ງທະຍານ) ຝ່ອເອາສ່ອນ້ອຍໂບກກລາງນາວາ ຝ່ອເອາຕອນເຈົ້າມັດກັດຖູນາຄູ່ຕ່ອສູ່ ຝ່ອເອາລຳກ້ານທີ່ເປັນຄູ່ກລມ່່ ຝ່ອເອາສ່ອນກວັດແກ້ວ ຝ່ອເອາໂມຂນເຣືອແບ່ງເກົ້າ ກັດຖູນາ ຝ່ອເອາແຮ່ (ສລັກ) ກະຫລັດ (ຂັດ) ຫາເປັນມອກ (ຂນາດ) ຝ່ອເອາຫມາກຜູ້ ພອກເຫນັບ ຝ່ອເອາໄມ້ພາຍຈັດຮ່າມ ສາມສິບສອງຂວັດເຈົ້າຈຸ່ງມາ ຯລຯ ແລ້ວຂວັດ ຂວາງຮັກສາຄນພາຍ ຕິງ (ຮວມທັງ) ຄນນັ່ງຫ້ວຍທ້າຍ ແລະພາຍກລາງ ຫ້ອມີ ພລະກຳລັງດັ່ງຂ້າງສາຣຕກມັນ ພາຍນັ່ງກຳ (ໜຶ່ງຄຣັງ) ພຸ່ງເຢິງສອກ ພາຍສອກກຳ ອອກເຢິງວາ ພາຍສາມກຳລຳໜ້າເຂາໄປກິ່ງໂຍຂນ ຫ້ອເຢິງເຈົ້າໄປໂດດເຫມືອນ ພູນານາຄນ້າ ຯລຯ ຫນະເປັນ (ຫນະເຂາ) ສຸດເລັ່ມລຳນັ່ງກ່ອນເຫອຍ

ຫລັງຈາກທີ່ຫມອບາຍສຣີສູ່ຂວັດທຳກາຣກລ່າວັດຖູເຢິງເຈົ້າໄມ້ຕະເຢິງເສຣັຈແລ້ວ ກິນຳເອາດ້າຍສາຍສິດູຈນີໄປມັດໄວ້ບຣີເວນກັດຖູນາຫ້ວຍຫ້ວຍ ແລະມັດບຣີເວນກັດຖູນາທ້າຍຫ້ວຍ ແລ້ວນິມນຕ໌ເຈົ້າອາວາສວັດໃນຫມູ່ບ້ານນັ່ງມາ ເຈີມ ບຣີເວນຫ້ວຍເຣືອ(ຫ້ວຍໂອ້)ແລະຫາງວຣຣນຫລັງຈາກນັ່ງ ນັ່ງຜູ້ນຳແລະຄນະກຣມກາຣຫມູ່ບ້ານ ຜູ້ແຜ່າ ຜູ້ແກ່ ຂາວບ້ານທຸກ ຯ ຄນ ທີ່ມາຮ່ວມໃນພິຣີນີ້ຈະນຳເອາດ້າຍ ສາຍສິດູຈນີໄປຜູກມັດຮວມກັນໄວ້ທີ່ກັດຖູນາຫ້ວຍຫ້ວຍ ແລະບຣີເວນກັດຖູນາທ້າຍຫ້ວຍ ຫ້ອມີ ພຣະພຣມນ້ຳສັ່ມປ່ອຍ ຫ້ອມີ ພຣະພຣມນ້ຳສັ່ມປ່ອຍ ຫນະທຳພິຣີຈະມີກາຣຕີສ່ອນ ຕິກລອງ ຕິປານ ເປົ່າແນ ພຣະກອບ ພິຣີ ເປັນອັນເສຣັຈພິຣີກຣມກາຣບາຍສຣີສູ່ຂວັດເຣືອແຂ່ງຈະໃຫ້ເວລາປຣະມາດນ 2-3 ຂັ້ວໂມງ

ກາຣສູ່ຂວັດເຣືອເປັນພິຣີທີ່ຮ່ວມສ້າງຂວັດແລະກຳລັງໃຈໃຫ້ແກ່ບຣຣດາຝີພາຍມີຄວາມ ຫິກເຫິມ ທີ່ໂດຍຫມາກກໍເປັນລູກຫລານຂອງຫມູ່ບ້ານທີ່ຈະນຳເຣືອເຂົ້າແຂ່ງຂັນນັ່ງເອງ ຫນອກຈາກນີ້ກໍຍັງສ້າງ ຄວາມເຢິງເຢັນແລະຄວາມເປັນສວັສຕິມງຄລໃຫ້ແກ່ຫມູ່ບ້ານອີກຫນຶ່ງດ້ວຍ ແລະດ້ອຍຄຳທີ່ປຣາກູໂບທູສູ່ ຂວັດສະຫ້ອນໃຫ້ເຫັນພິຣີກຣມຄວາມເຢິງເຢັນກ່ຣັງແຂ່ງແຂ່ງທີ່ເຢິງເຢັນເຢິງເຢັນເຢິງເຢັນເຢິງເຢັນເຢິງເຢັນ ຫນອກຈາກນີ້ກໍຍັງສ້າງ ຂາວບ້ານໄດ້ເປັນອາດີ

3) ຫ້ອມບຳຮຸງເຣືອແຂ່ງ

ເມື່ອນຳເຣືອອອກມາຈາກກິບແລະທຳພິຣີຕ່າງ ຯ ຕາມຄວາມເຢິງເຢັນ ຄນະກຣມກາຣຫມູ່ບ້ານ ຄນະກຣມກາຣເຣືອແຂ່ງ ຜູ້ແຜ່າຜູ້ແກ່ ຂາວບ້ານທີ່ມີຄວາມຮູ້ເຢິງເຢັນ ມາຮ່ວມກັນ ຕຣວຈຸດແລເຣືອ ວ່າເຣືອບິດອຫ້ວຍ ຫ້ອມມີສ່ວນໂດຂຳຮຸດເສຍຫາຍ ພ້ອມທີ່ຈະລຸ່ງແຂ່ງເຣືອ ເມື່ອຕຣວຈ ຫ້ອມບຳຮຸງເຣືອເສຣັຈສິນ ກໍຈະຂອກຳລັງຂາຍຄກຣຣຈ ສ່ວນໃຫຍ່ຈະເປັນຄນະຝີພາຍທີ່ລາກເຣືອໄປຍັງທຳນ້ຳ ຂອງຫມູ່ບ້ານ ເພື່ອເຕຣຍມກາຣຝີກຳຮ່ວມຕໍ່ໄປ

4) ການນຳເຣືອແຂ່ງລຸ່ງສູ່ແມ່ນ້ຳ

ເມື່ອເຢິງເຢັນຂອງກາຣແຂ່ງເຣືອ ຫມູ່ບ້ານຫ້ອມຫນຶ່ງທີ່ມີເຣືອແຂ່ງ ຈະທຳພິຣີກຣມ ກາຣອັດຖູເຣືອແຂ່ງລຸ່ງສູ່ແມ່ນ້ຳ ເພື່ອທຳກາຣຫ້ອມແຂ່ງຂັນ ໂດຍທີ່ຄນະກຣມກາຣຫມູ່ບ້ານ ຜູ້ທຳ ພິຣີ(ຂຳວຳ) ຈະຫາຄຸກຣຳມາຍາມດີ (ວັນ ເວລາ ທີ່ເປັນມງຄລ ແລະຄຸກໂຄດກັບເຣືອແຂ່ງລຸ່ງນັ່ງ) ໂດຍຈະ

บอกกล่าวเจ้าที่เจ้าทาง ประกอบด้วยเทวดาที่สถิตบริเวณในโรงเก็บเรือแข่ง ต่อจากนั้นจะกล่าว
 อัญเชิญทาน้ำทั้ง 4 ระหว่างพิธีกรรมอัญเชิญนั้น จะจุดเทียน 4 เล่ม บักไว้เป็นรูปสี่เหลี่ยมมุม
 ฉากล้อมรอบบริเวณที่ประกอบพิธีกรรม เมื่อการบอกกล่าวและอัญเชิญเจ้าที่เจ้าทางเสร็จเรียบร้อยแล้ว
 แล้วก็จะ ดำเนินการสืบชะตา ซึ่งประกอบด้วย เครื่องสืบชะตา เครื่องใหญ่ทั้งหมดดำเนินการ
 ประกอบพิธีโดย พระ 7 รูป หรือ 9 รูป สวดชัยมงคลคาถา ประพรมน้ำพระพุทธรูป หลังจาก
 พระสงฆ์ดำเนินพิธีการทางศาสนาประพรมน้ำพระพุทธรูปเสร็จเรียบร้อยแล้วก็จะประกอบพิธี
 กรรมกรบายศรีสู่ขวัญเรือแข่งโดยจัดตั้งเครื่องบายศรีสู่ขวัญไว้บริเวณด้านหน้าของเรือของเรือแข่ง
 เมื่อกระทำพิธีกรรมกรบายศรีสู่ขวัญเรือแข่งเสร็จแล้ว จะมีการกล่าวบนบานศาลกล่าวกับเจ้าแม่
 ไม่ตะเคียนที่สถิตอยู่ในเรือแข่งว่า “ถ้าหากว่านำเรือแข่งชนะในการแข่งขันแล้ว ได้รับรางวัล
 ชนะเลิศหรือได้รับรางวัลอื่น ๆ จะมีการถวายสิ่งของที่โปรด โดยการว่าไม้เสียงทาย สำหรับพิธีกรรม
 ต่อมาจะเป็นพิธีกรรมขออัญเชิญเจ้าแม่ไม่ตะเคียนลงสู่แม่น้ำโดยการนำดอกไม้สี่เหลี่ยม สีขาว หรือสี
 อื่น ๆ (ยกเว้นเรือแข่งบางลำที่เจ้าแม่ไม่ตะเคียนไม่ชอบสีดังกล่าวต้องหลีกเลี่ยง) ธูป เทียน ข้าว
 เหนียวหนึ่งสุกคลูกกับงาดำ นำมาปั้นเป็นก้อนบรรจุลงในกระทงใบตอง ถูกระทงใบตองนั้นไปบอก
 กล่าวอัญเชิญ ณ บริเวณด้านหัวของเรือแข่งว่า “ขอเงินตัวแม่ย่านางลงสู่แม่น้ำน่านเจ้าแม่ไม่ตะเคียน
 ในวันนี้ด้วยเนื้อเจ้า” (ขออัญเชิญตัวเจ้าแม่ย่านางลงสู่แม่น้ำน่าน ในวันนี้ ณ บัดนี้ด้วยเทอญ)
 หลังจากนั้นบรรดาผีพายก็จะพากันยกเรือแข่งลงสู่แม่น้ำพร้อมกับเปล่งเสียงไชโย ๆ ๆ เพื่อปลุก
 กำลังใจให้ผีพายมีความหึกเหิมเพื่อรวมใจผีพายให้เป็นหนึ่งเดียวเพื่อนำชัยชนะมาสู่เรือแข่งลำนั้น
 เพื่อสร้างชื่อเสียงให้กับหมู่บ้าน-ชุมชนของตนเองต่อไป ถือว่าเป็นการเสร็จพิธีกรรมกรอัญเชิญเรือ
 แข่งลงสู่แม่น้ำ

ถ้าหากว่าเป็นเรือแข่งชี้ชะตา ก็จะต้องทำการชักลากจูงลงไป ก่อนที่จะทำการ
 ชักลากจูง ผู้ทำพิธี(ข้าวเจ้า)จะนำไข่ไก่พื้นเมือง ที่ยังไม่ได้ต้มให้สุกมา 2 ฟอง ฟองแรก จะทำการ
 บากไข่ (ตีให้ไข่ไก่แตก) บริเวณหัวเรือตรงที่นั่งก่อนนายหัวเรือแข่งจะนั่งและไข่ไก่อีกฟองหนึ่งจะทำ
 การบาก ไข่ตรงบริเวณท้ายเรือที่นายท้ายเรือแข่งยืน

5) การฝึกซ้อมผีพาย (ฝ่ายต่าง ๆ ทำงานร่วม)

เมื่อได้ผีพาย คณะกรรมการฝ่ายควบคุมการฝึกก็จะทำการจัดตาราง
 การฝึกซ้อม โดย 4 สัปดาห์แรก จะฝึกซ้อมกันในเวลา 15.00-18.00 น. และใน 4 สัปดาห์ก่อนการ
 แข่งขัน จะทำการฝึกซ้อมตั้งแต่ 13.00-18.00 น. โดยก่อนที่จะถึงเวลาทำการฝึกซ้อมจะมีการเปิด
 เพลงแข่งเรือ ของวงซุซุ ออกเสียงตามสายของหมู่บ้าน ซึ่งมีจังหวะเร็ว เร้าใจ สร้างกำลังใจให้แก่
 ผีพายและชาวบ้านว่าใกล้ถึงเวลาฝึกซ้อม

ในการฝึกซ้อมทุกครั้งมีการเช้คชื่อผีพาย เพื่อนำมาเป็นผลประกอบการ
 พิจารณาว่าผีพายคนไหนควรจะลงเป็นตัวจริง เพราะถ้าหากฝึกซ้อมหนัก กำลังก็จะอยู่ตัว แรงก็จะ

ดีตามไปด้วย โดยให้ค่าตอบแทนในช่วง 4 สัปดาห์แรก คนละ 50 บาท/วัน และในช่วง 4 สัปดาห์หลังให้คนละ 100 บาท/วัน เหตุที่ต้องมีค่าตอบแทน เนื่องจากคณะกรรมการเรือแข่งเห็นว่าฝีพายทุกคนจะต้องทำมาหากิน หาเลี้ยงครอบครัว ฉะนั้นการที่เสียสละเวลาทำภารกิจฝึกซ้อม หมู่บ้านก็ควรมีค่าตอบแทนเพื่อเป็นสินน้ำใจ และไม่กระทบต่อการดำรงชีวิตของฝีพายและครอบครัวมากนัก

การฝึกซ้อมฝีพายเรือแข่งในปัจจุบันชุมชน-หมู่บ้าน ได้พัฒนาการฝึกซ้อมโดยนำวิชาการความรู้สมัยใหม่วิทยาศาสตร์การกีฬา แบบฝึกซ้อม โภชนาการสำหรับนักกีฬาตลอดจนถึงการนำกฎ-กติกาสากลมาใช้ในการเตรียมการเพื่อเข้าร่วมแข่งขันค่อนข้างมาก

ในการฝึกซ้อมฝีพายปัจจุบันนิยมนำผู้ฝึกสอนที่มีความรู้ประสบการณ์ในการพายเรือแข่งมาเป็นผู้ฝึกสอนฝีพายเรือแข่ง ซึ่งผู้ฝึกสอนจะต้องประยุกต์จัดทำแบบฝึกสำหรับการฝึกซ้อมเรือแข่งโดยส่วนใหญ่จะเน้นการเสริมสร้างสมรรถภาพร่างกาย โดยมีองค์ประกอบที่จะเน้นเสริมสร้างเป็นพิเศษคือ

1. ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ คือความสามารถของกล้ามเนื้อในการหดตัวเพื่อทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งได้อย่างเต็มที่ ในระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง โดยกล้ามเนื้อส่วนใดส่วนหนึ่งหรือ กล้ามเนื้อของร่างกายหลาย ๆ ส่วนทำงานร่วมกัน ในการพายเรือต้องใช้กล้ามเนื้อแขน กล้ามเนื้อหัวไหล่ กล้ามเนื้อหน้าอก กล้ามเนื้อหน้า กล้ามเนื้อหลัง และกล้ามเนื้อขา ร่วมกับกล้ามเนื้อเล็ก กล้ามเนื้อน้อยอีกหลาย ๆ มัด ส่วนใหญ่จะเสริมสร้างโดยการยกน้ำหนัก

2. ความทนทาน ซึ่งแยกได้เป็น

2.1 ความทนทานของระบบไหลเวียนโลหิต และการหายใจซึ่งเป็นประสิทธิภาพของการทำงานประสานกันระหว่างระบบไหลเวียนโลหิตและระบบหายใจโดยร่างกายสามารถยืนหยัดที่จะทำงาน(พายเรือ)เป็นระยะเวลานานได้ เมื่อหยุดทำงานแล้วร่างกายจะสามารถคืนสู่สภาพปกติได้เร็ว ในการเสริมสร้างส่วนใหญ่ผู้ฝึกสอนจะให้วิ่งช้า ๆ เป็นเวลานาน ๆ

2.2 ความทนทานของกล้ามเนื้อเป็น ความสามารถของกล้ามเนื้อเฉพาะส่วนที่ต้องการทำงานซ้ำ ๆ ได้เป็นระยะเวลานาน ซึ่งส่วนใหญ่ผู้ฝึกสอนจะให้ฝีพาย พายเรือวันละหลาย ๆ เทียวในแต่ละวันเพื่อเป็นการเสริมสร้างความทนทานให้กับกล้ามเนื้อ

3. พลังหรือกำลังดีดของกล้ามเนื้อ คือความสามารถของกล้ามเนื้อส่วนใดส่วนหนึ่งหรือหลาย ๆ ส่วนของร่างกายในการหดตัวเพื่อทำงาน(พายเรือ)อย่างรวดเร็ว และแรงในจังหวะหนึ่งจังหวะใดพลังหรือกำลังดีดของกล้ามเนื้อจะแตกต่างจากความแข็งแรงของกล้ามเนื้อตรงที่ว่า พลังเป็นผลงานของการหดตัวของ กล้ามเนื้อเช่นเดียวกัน แต่หลังจากหดตัวแล้วยังมีโอกาสที่จะใช้ความพยายามในการหดตัวอย่างเต็มที่ต่อไปอีกชั่วระยะหนึ่ง ผลงานที่เกิดขึ้นจาก

ความพยายามในครั้งนี้อาจจะมากกว่า หรือเท่ากับหรือน้อยกว่า การหดตัวครั้งแรกได้กิจกรรมที่จะเสริมสร้างให้กล้ามเนื้อมีพลังก็เป็นกิจกรรมเดียวกันกับกิจกรรมที่เสริมสร้างความแข็งแรงให้กับกล้ามเนื้อนั้น ๆ

4. ความเร็ว คือ ในการหดตัวหลาย ๆ ครั้งติดต่อกันของกล้ามเนื้อส่วนใดส่วนหนึ่ง หรือกล้ามเนื้อหลาย ๆ ส่วนของร่างกายรวมกันเพื่อทำงาน(พายเรือ) ให้ได้ผลงานมากภายในเวลาอันรวดเร็ว เช่น การพายเรือจากจุดเริ่มต้นจนถึงเส้นชัยของบรรดาฝีพายทั้งหลาย ถ้าเรือลำใดพายเรือให้เรือแข่งสู่เส้นชัยก่อน หมายถึงฝีพายนั้นมีความเร็ว ส่วนแบบฝึกซ้อมเรือแข่งนั้นผู้ฝึกสองจะให้ฝึกการพายอย่างรวดเร็ว ในระยะทางสั้น ๆ เช่น 50,80,100 ครั้งแล้วแต่กรณี ในขณะที่ออกตัวหรือขณะเข้าเส้นชัยซึ่งภาษาเรือแข่งเรียกว่า “ออก” “อัด” หรือ “บิน”

5. ความคล่องตัว คือความสามารถในการหดตัวของกล้ามเนื้อส่วนต่าง ๆ ของร่างกายรวมกันเพื่อให้ร่างกายสามารถเปลี่ยนตำแหน่งและทิศทาง ในการเคลื่อนไหวได้ด้วย ความรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพในการพายเรือ เราจะต้องเสริมสร้างในการเปลี่ยนตำแหน่งต่าง ๆ ของร่างกายขณะพายเรือ เช่น ก้มตัว ลงไม้พาย ดึงพาย ยกไม้พายขึ้น เป็นต้น

6. ความอ่อนตัว คือความสามารถในการเหยียดตัวต่อส่วนต่าง ๆ ของร่างกายเพื่อให้สามารถเคลื่อนไหวได้ในบริเวณที่กว้างที่สุด เช่น การก้มตัว ลงไม้พายเวลาเรือ ซึ่งกิจกรรมนี้จะช่วยให้ร่างกายมีความอ่อนตัวมากขึ้น ได้แก่ กิจกรรมที่ร่างกายต้องเหยียดตัวมากกว่าทำงานปกติ

7. ความสัมพันธ์ของอวัยวะและประสาทรับความรู้สึก คือการที่ประสาทรับความรู้สึกของร่างกายทำงานประสานกันกับกล้ามเนื้อหรืออวัยวะต่าง ๆ ทำงานประสานกัน อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ฝีพายจะต้องสังเกตดูเพื่อนที่อยู่ด้านหน้าและให้สัมพันธ์กับการยกไม้พายเรือให้เกิดความพร้อมเพียงกัน ซึ่งจะต้องอาศัยการฝึกซ้อมบ่อย ๆ จึงจะทำให้อวัยวะต่างทำงานสัมพันธ์กัน ได้เป็นอย่างดี

ภาพที่ 6

การเก็บตัวฝึกซ้อมของฝีพายบ้านดอนไชย

ภาพที่ 7

การพายเรือของคณะฝีพาย

การฝึกซ้อมฝีพายในปัจจุบัน จะเก็บตัวนอนกันในวัดหรือศาลาการเปรียญ ภาคเช้า ส่วนใหญ่จะซ้อมเน้นการเสริมสร้างสมรรถภาพของร่างกาย เช่น วิ่งช้า ๆ ภายบริหาร ยกน้ำหนัก ฯลฯ ภาคบ่ายจะลงฝึกซ้อมพายเรือ ในแม่น้ำเพื่อซ้อมพายอยู่กับที่ในหนองน้ำสาธารณะ

ของหมู่บ้าน และจะมีชาวบ้าน ผู้เฒ่าผู้แก่ลุงเด็กเล็กมานั่งดูการฝึกซ้อมริมฝั่ง คอยเป็นกำลังใจ ให้แก่ฝีพาย ภาคคำจะมีการเชิญภูมิปัญญาผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านต่าง ๆ มาให้ความรู้แก่ฝีพาย บรรดาแม่บ้านก็จะประกอบอาหารเลี้ยงดูผู้ที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนซึ่งก่อให้เกิด ความรัก ความสามัคคีกลมเกลียวมีความรู้สึกเป็นพี่น้องกัน ซึ่งเป็นกิจกรรมหนึ่งในหลาย ๆ กิจกรรมที่ทำให้ชาวบ้าน แสดงให้เห็นได้ถึงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

ประเภทของการแข่งขันและการประกวด

ปัจจุบันจังหวัดน่าน ได้แบ่งประเภทของการแข่งขันและการประกวดเรือ ประเพณีดังนี้

1. เรือเล็กฝีพายไม่เกิน 30 คน ซึ่งด้วยพระราชทานสมเด็จพระเทพ รัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารี
2. เรือกลางฝีพาย ตั้งแต่ 31-40 คน ซึ่งด้วยพระราชทานสมเด็จพระบรม ไอรสสาริราชฯสยามมกุฎราชกุมาร
3. เรือใหญ่ ฝีพาย ตั้งแต่ 41-58 คน ซึ่งด้วยพระราชทานพระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวฯ
4. การประกวดเรือประเภทสวยงาม ซึ่งด้วยพระราชทานสมเด็จพระเจ้าลูก เธอเจ้าฟ้าเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์
5. การประกวดกองเชียร์ ซึ่งด้วยพระราชทานพระเจ้าหลานเธอพระองค์เจ้า พัชรกิติยาภา

ซึ่งบ้านดอนไชย จะเข้าแข่งขันเฉพาะประเภทเรือใหญ่ ฝีพาย 41-58 คน และ เรือประเภทสวยงาม

6) กลุ่มผู้สูงอายุรวมตัวฝึกซ้อมดนตรี/ฟ้อนรำ เพื่อร่วมงานประเพณี

เมื่อใกล้ถึงช่วงออกพรรษาชาวบ้าน โดยเฉพาะผู้เฒ่าผู้แก่ต่างออกมาช่วยกัน ทำกิจกรรมที่เกี่ยวกับเรือแข่ง นอกจากชายฉกรรจ์ในหมู่บ้านลงเป็นฝีพายของหมู่บ้าน กลุ่มแม่บ้าน ร่วมกันเป็นฝ่ายสวัสดิการ ฝ่ายผู้เฒ่าผู้แก่ของชาวบ้านดอนไชยก็ร่วมตัวกันเพื่อสืบทอดประเพณี การแข่งเรือนี้ไว้เช่นกัน โดยการมาร่วมตัวกันฝึกซ้อมดนตรีพื้นบ้าน นำทีมโดย

1. พ่อเกษม ใจทิพย์ อายุ 74 ปี
2. พ่อเจริญ ไชยปัญญา อายุ 80 ปี
3. พ่อผ่อง รียววงศ์ อายุ 65 ปี
4. พ่อใจ ชุ่มใจ อายุ 75 ปี

5. พ่อเปล่ง กาบคำ อายุ 65 ปี
6. พ่อเปล่ง แก้วทิพย์ อายุ 74 ปี
7. พ่อมูล ยานะผั้น อายุ 74 ปี
8. พ่อสนิท พุฒิมมา อายุ 77 ปี
9. พ่อเส่ง พิเคราะห์ อายุ 87 ปี
10. พ่อเขียน ชันดี อายุ 73 ปี
11. พ่อหนานองอาจ ยอดรัก อายุ 58 ปี
12. พ่อรัส อุปันนท์ อายุ 65 ปี

ร่วมตีฆ้อง กลอง ช้องปาน เป่าแเน (เป็มอญ) เป็นทำนอง “ล่องน่าน” พร้อมทำ
รำประกอบ ที่ชาวบ้านเรียกกันว่า “ฟ้อนล่องน่าน”

ภาพที่ 8

การเป่าแเน หรือ เป็มอญ ของพ่อสนิท พุฒิมมา อายุ 77 ปี

การตีฆ้อง ตีกลอง เป่าแเน เป็นเอกลักษณ์ของชาวเวียงสา ที่ใช้ในฤดูกาลแข่งเรือประจำปี ชุดตีกลองล่องน่าน ใช้น้ฆ้อง 6 ลูก ปาน 1 ลูก ถ้าเป็นช่วงฤดูกลางแข่งเรือจะตีปาน ส่วนในฤดูแล้งจะตีฉาบแทนปาน “การเป่าแเน” ประกอบกับเครื่องดนตรีพื้นบ้านอันประกอบด้วย ฆ้อง กลอง และปาน เป็นแบบฉบับของบ้านดอนไชย ซึ่งเป็นเทคนิคการเป่าแเนที่แตกต่างจากหมู่บ้านอื่น

คือ เพลงพื้นบ้านที่เรียกกันว่า “เพลงล่องน่าน” ที่มีทำนอง “เพลงม้ากระทืบดอก” พ่อหนานสนิท พุฒิมา ได้ให้จังหวะของทำนองเพลงล่องน่าน “โหมง...ผาบ...ผาง...ตุ้ม...โหมง...ผาบ...ผาง” พ่อหนานสนิทยังเล่าต่ออีกว่า “การตีก้องล่องน่าน ที่ป่านเปาแแน” จะตีโดยอาศัยบรรยากาศในช่วงฤดูกลางงานสลากภัตและการแข่งเรือ การตีฆ้องล่องน่านตอนรับ “ครัวตานกันสลาก” จากต่างบ้านเข้ามาในวัด พร้อมกันนั้นก็จะมี การฟ้อนล่องน่านจากเจ้าบ้านรับ เพื่อเป็นการแสดงความชื่นชมยินดีกับแขกที่มาร่วมงาน และเมื่อเสร็จพิธีทางศาสนา ก็จะมีกิจกรรมการแข่งเรือ ก็จะมีการตีฆ้องล่องน่านอีกครั้ง โดยเข้าไปนั่งบนเรือ ประกอบการฟ้อนล่องน่าน

“การฟ้อนล่องน่าน” ตามเอกลักษณ์ของบ้านดอนไชยจะให้ผู้ชายเป็นผู้ฟ้อน เนื่องจากชาวบ้านมักเชื่อกันว่าผู้หญิงไม่ควรขึ้นเรือ ฉะนั้นการฟ้อนล่องน่าน การตีฆ้องล่องน่านจึงเป็นหน้าที่ของผู้ชาย ทำรำจะแบมือไม่จับนิ้ว อ่อนตัวไปตามลีลามือ แต่งกายด้วยชุดหม้อฮ่อม

ภาพที่ 9

การฟ้อนล่องน่านของผู้เฒ่า ผู้แก่บ้านดอนไชย

นอกจากการสืบทอดด้านศิลปการแสดงพื้นบ้านของกลุ่มผู้สูงอายุบ้านดอนไชยแล้ว บ้านดอนไชยยังคงมีผู้สูงอายุที่ยังคงสร้างเรือจำลองแบบเรือนานโบราณ นั่นคือ พ่อเสน่ห์ ธรรมชัย อายุ 70 ปี ที่ยังคงรับสร้างเรือโบราณ และสร้างเรือจำลองรูปแบบเรือโบราณ เพื่อเป็นการถ่ายทอดเอกลักษณ์ รูปลักษณะเรือแบบโบราณให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาต่อไป

ภาพที่ 10

การสร้างเรือจำลองแบบเรือน่านโบราณของพ่อเสน่ห์ ธรรมชัย อายุ 70 ปี

7) กลุ่มเยาวชนฝึกซ้อมการตีกลองปี่จ่า เพื่อสืบสานประเพณีท้องถิ่น

ในส่วนของกลุ่มเยาวชนของบ้านดอนไชย นอกเหนือจากกลุ่มเยาวชนบางคน ที่สนใจจะเป็นฝีพายเรือแข่งแล้ว ก็ยังมีกลุ่มเยาวชนอีกกลุ่มหนึ่งที่หาเวลาร่วมตัวกันสืบสาน ภูมิปัญญาพื้นบ้านด้วยการรวมตัวกันตีกลองปี่จ่า

โดยการนำของอาจารย์ระดม อินแสง อาจารย์ประจำโรงเรียนเวียงสา เป็นผู้ ฝึกสอน กลุ่มเยาวชนกลุ่มนี้จะมารวมตัวกันในช่วงเช้าพรรษา เพื่อฝึกซ้อมการตีกลองปี่จ่าในช่วง ค่ำ นอกจากจะเป็นการสืบทอดประเพณีแล้ว อาจารย์ระดมยังบอกอีกว่า “เสียงกลอง เปรียบเสมือนการปลุกจิตใจของชาวบ้านให้ฮึกเหิม และเป็นสัญญาณบอกว่าเทศกาลแข่งเรือกำลัง จะมาถึง”

การตีกลองปี่จ่า ชาวบ้านเชื่อกันว่าเป็นการบูชา “แก้วทั้งสาม” (บูชาพระ รัตนตรัย: พระพุทฺธ พระธรรม และพระสงฆ์) กลองชนิดนี้จะตีเวลากลางคืน ในเวลา 20.30-21.00 น.

โดยใช้อุปกรณ์ประกอบการตี คือ ฉาบ ฉิ่งเล็ก ฉิ่งกลาง ฉิ่งใหญ่ ใช้ตี 5-12 คน ในการตีจะมีการเคาะจังหวะ แต่ใช้ฉาบเป็นตัวกำกับจังหวะ และใช้ฉิ่งรับประสานเสียง ต่อเนื่องกันไป เช่น ตัง...ตัง...ตุ้ม...ตัง...อู๋ (ฉิ่ง) การตี จะตีเป็นวรรคจะมี 3 วรรค วรรคละ ประมาณ 10-15 นาที แต่ละวรรคจะมีทำนองที่แตกต่างกัน เช่น ทำนองเสื่อขบจ้าง ทำนองสาว น้อยเก็บผ้า ทำนองสิกตูปี่ดึก ทำนองสะบัดชัย ทำนองระบำล่องน่าน ทำนองระบำล่องสา ซึ่ง อาจารย์ระดม พยายามสอนกลุ่มเยาวชนในหลาย ๆ ทำนองเพื่อสืบทอดประเพณี

ภาพที่ 11
กลุ่มเยาวชนที่ร่วมฝึกการตีกลองปู้จา

ภาพที่ 12
กลุ่มเยาวชนของหมู่บ้านดอนไชยที่ร่วมฝึกการตีฆ้อง ตีกลองปู้จา เป่าแคน
โดยการนำของอาจารย์ระดม อินแสง เป็นผู้ฝึกสอน

ช่วงเทศกาลเรือแข่ง (เดือนตุลาคม-เดือนธันวาคม)

1. การสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ฝีพายและชาวบ้าน

การสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ฝีพาย รวมทั้งชาวบ้านที่คอยลุ้นเรือแข่งของบ้านตนว่าจะผ่านเข้ารอบหรือไม่นั้น จากการศึกษาผู้ศึกษาสามารถแบ่งการสร้างขวัญและกำลังใจออกเป็น 3 แบบ คือ

1) การสร้างขวัญและกำลังใจด้วยความเชื่อ เช่น การทำพิธีสู่ขวัญเรือ ให้อุ๊ยเรือ เพื่อให้ฝีเรือช่วยนำชัยมาให้หมู่บ้านของตน ซึ่งส่วนใหญ่จะทำพิธีในช่วงที่นำเรือออกจากโรงเก็บเรือ และก่อนที่จะนำเรือลงน้ำเพื่อทำการฝึกซ้อม

นอกจากนั้นชาวบ้านยังนิมนต์อดีตท่านเจ้าอาวาส พระครูธรรมจักรสุนทร (เจ้าคณะอำเภอเวียงสา) มาให้ศีลให้พร พร้อมพรมน้ำมนต์และแจกจ่ายันต์ เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้กับฝีพาย เมื่อฝีพายมีกำลังใจ เกิดความมั่นใจ ในส่วนของช่วงแข่งขันเรือ ก็จะมีการให้อุ๊ยเรือทุกครั้งก่อนที่จะลงทำการแข่งขัน โดยมีพิธีแบบง่าย ๆ ตรงหัวเรือก็จะมีดอกไม้ธูปเทียน อาหาร น้ำ เป็นเครื่องให้อุ๊ย ส่วนคำกล่าว ก็จะกล่าวให้ฝีเรือช่วยดลบันดาลให้เรือแข่งชนะการแข่งขัน เมื่อคณะฝีพายมีความมั่นใจ ชาวบ้านก็มั่นใจไปด้วย

2) การสร้างขวัญและกำลังใจโดยการประชาสัมพันธ์จากปากต่อปาก กล่าวคือ ชาวบ้านจะสร้างกระแสเกี่ยวกับเรือแข่งบ้านดอนไชย เช่น ชาวบ้านคนหนึ่งฝันว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั่งหัวเรือเทพสุนทร 88 ของบ้านดอนไชยล่องตามลำน้ำ ชาวบ้านก็ล่ำลือกันเล่ากันปากต่อปากว่าปีนี้เรือของตนจะต้องชนะได้รับถ้วยพระราชทานเป็นแน่ หรือในบางกรณีชาวบ้านก็สร้างกระแสว่าหมู่บ้านอื่นแกรงกลัวเรือแข่งบ้านดอนไชย เรือบ้านดอนไชยเป็นสายแข็งน่าจะคว้าชัยชนะในปีนี้เป็นต้น ถือเป็น การสร้างขวัญและกำลังใจทั้งกับชาวบ้านและฝีพายได้อีกทางหนึ่ง

3) การสร้างขวัญและกำลังใจโดยการใช้เทคนิคการตกแต่งเรือ กล่าวคือ เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนแปลง การแข่งขันเรือเองจากเดิมแข่งขันเรือเพื่อความสนุกสนานไม่หวังรางวัล แต่ปัจจุบันแข่งเรือเพื่อชัยชนะ เพื่อถ้วยรางวัล เพื่อศักดิ์ศรีของคนในหมู่บ้าน ชาวบ้านก็จะนำเรือไปปรับปรุงรูปแบบเพื่อให้เรือเบา เคลื่อนตัวในน้ำได้อย่างว่องไว เช่น ไปทำให้เรือบางลง นำหนักน้อย เป็นต้น เมื่อเรือดี ก็สร้างความมั่นใจให้กับฝีพาย ให้กับชาวบ้านได้ไม่มากนักน้อย

นอกจากนั้นเมื่อช่วงของการแข่งขันมาถึง ชาวบ้านส่วนใหญ่ก็จะไปจับจองที่นั่งเพื่อร่วมเชียร์เรือแข่งของบ้านดอนไชย ดังคำพูดชาวบ้านที่ว่า “หากขโมยขึ้นบ้าน คงชนข้าวของอย่างสบายใจ เพราะไม่มีใครอยู่บ้านเลย” หากชาวบ้านคนไหนที่ไม่สามารถเดินทางไปร่วมการแข่งขันแบบติดขอบสนาม ก็จะเปิดวิทยุฟังการถ่ายทอดสดการแข่งขันอยู่ที่บ้าน หรือบ้านไหนมีการต่อเคเบิลทีวี ก็จะเปิดช่องท้องถิ่นดูการถ่ายทอดสดการแข่งขันอย่างใกล้ชิดด้วยเช่นกัน

อีกทั้งในบางหมู่บ้านก็ยังมี การส่งประกวดกองเชียร์ ซึ่งนอกจากจะเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ฝีพายแล้ว ยังสร้างความสามัคคีและชื่อเสียงให้กับคนในชุมชนด้วย

ภาพที่ 13

การมาชมการแข่งขันเรือ และเชียร์เรือแข่งของหมู่บ้านตน

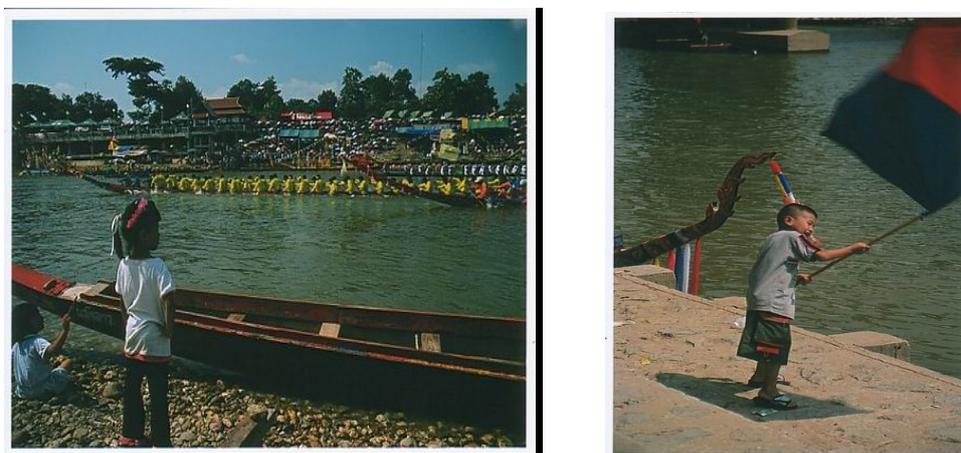

ภาพที่ 14

การประกวดกองเชียร์ของแต่ละหมู่บ้าน

ภาพที่ 15
การร่วมชมการแข่งขันเรือของเยาวชน

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าในบางกิจกรรมจะไม่ได้เป็นกิจกรรมในกระบวนการจัดการประเพณีแข่งเรือ แต่ก็ถือเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในกระบวนการจัดการแข่งเรือ นั่นคือ เกิดกิจกรรมด้านการค้าและการพนันในเทศกาลประเพณีแข่งเรือ กล่าวคือ ในอดีตการแข่งขันเรือจุดมุ่งหมายนั้นเป็นเรื่องนันทนาการ ความสนุกสนาน ความสมัครสมานสามัคคีของคนในชุมชน และสืบทอดประเพณีดั้งเดิมของชุมชน แต่การแข่งขันเรือในปัจจุบัน กลับมุ่งหมายในเรื่องของ “ชัยชนะ” และ “ศักดิ์ศรี” เป็นหลัก เมื่อ “เรือแข่ง” เปลี่ยนจุดมุ่งหมาย กระบวนการจัดการเรือแข่ง รวมถึงกิจกรรมที่สืบเนื่องจากเรือแข่งจึงได้เปลี่ยนแปลงไปด้วย ที่เห็นได้ชัดคือกิจกรรมด้านการค้าและการพนัน ในเทศกาลประเพณีแข่งเรือ กล่าวคือ เมื่อการแข่งขันเรือถูกผลักดันให้เป็นจุดขายด้านการท่องเที่ยว มีการแลกเปลี่ยนสนามแข่งขัน มีการประชาสัมพันธ์เปิดโอกาสที่เป็นคนนอกเหนือชุมชนเข้าร่วม สิ่งปรากฏการณ์เด่นชัดคือการค้าขาย ในการเปิดสนามแข่งขันในแต่ละสนามจะเห็นถึงการตั้งร้านค้าต่าง ๆ ในบริเวณสนามแข่งขัน คนในชุมชนได้รายได้จากการจัดการประเพณีแข่งเรือ อาทิ ขายสินค้าให้แก่ผู้เข้าร่วมประเพณีแข่งเรือ เปิดประมูลพื้นที่ว่างเปล่าให้แก่พ่อค้า แม่ค้านอกพื้นที่เข้ามาค้าขาย และปรากฏการณ์อีกปรากฏการณ์หนึ่งที่เกิดขึ้น นั่นคือ การพนันขั้นต่อ เมื่อแข่งเรือถูกเปลี่ยนจุดมุ่งหมายที่มุ่งหวังเรื่องชัยชนะ มีการชิงถ้วยรางวัล ซึ่งเป็นเครื่องการันตีความสามารถและแสดงถึงศักดิ์ศรีของคนในชุมชนนั้น ฉะนั้นเรือแข่งในหมู่บ้านจึงหวังชัยชนะมาให้หมู่บ้านตน ด้วยเหตุดังกล่าว จึงมีคนบางกลุ่มหวังที่จะเอาชัยชนะ จึงเกิดการว่าจ้างให้ “ลัมเรือ” ประกอบกับความโลภมากของคนบางกลุ่มที่ต้องการได้เงินจากการว่าจ้าง หรือ

การพนันชั้นต่อ ทำการล้มเรือของหมู่บ้านตน มากกว่าศักดิ์ศรี ความภาคภูมิใจของตนและของคนในชุมชนเอง

ปรากฏการณ์เหล่านี้ถือเป็นอีกปรากฏการณ์หนึ่งที่เกิดขึ้นจากกระบวนการจัดการแข่งเรือในจังหวัดน่านในปัจจุบัน

2. การลากเรือ

ในอดีตการลากเรือถือว่ามีได้เป็นกิจกรรมหนึ่งของการจัดการแข่งเรือ เนื่องจากสมัยก่อน ชาวบ้านจะต้องพายเรือไปร่วมงานบุญสลากภัตรอยู่แล้วจึงไม่มีการลากเรือ ต่อมาเมื่อเริ่มเข้าไปแข่งขันในระดับจังหวัด หากชาวบ้านนำเรือเข้าแข่งขัน ก่อนถึงวันแข่งขัน 2 วัน ชาวบ้านจะต้องพายเรือสู่สนามแข่งขัน ซึ่งใช้ระยะเวลาประมาณ 1 วัน โดยใช้ฝีพายในหมู่บ้านซึ่งเป็นคนละคณะกับฝีพายที่จะลงแข่ง ต่อมาเมื่อสิ่งอำนวยความสะดวกเข้ามาสู่หมู่บ้านมากขึ้น การเดินทางลากเรือจึงไม่ใช้กำลังคน แต่หันมาใช้กำลังเรือเครื่อง ช่วยลากเรือไปยังสนามแข่งขันในจังหวัดหรือสนามแข่งขันอื่น ซึ่งช่วยร่นระยะเวลาในการลากเรือได้มาก และใช้กำลังคนน้อย

3. การเฝ้าเรือ

ในการเข้าร่วมการแข่งขันเรือแต่ละครั้งจะต้องมีการเฝ้าเรือในเวลากลางคืน เนื่องจากเมื่อการแข่งขันมีความเข้มข้นขึ้น เล่ห์เหลี่ยมกลโกงจึงถูกนำมาใช้ ชาวบ้านเล่าให้ฟังว่า หากไม่มีการเฝ้าเรือคู่แข่งอาจมาทำลายเรือได้ การทำลายเรือในที่นี้มี 2 ลักษณะคือ 1) ทำลายเรือโดยการตัดแปลงเรือให้เสียการทรงตัว และ 2) การทำลายเรือโดยการนำสิ่งไม่ดี เช่น นำผ้าถุงมาใส่ในเรือ หรือให้ผู้หญิงมานั่งในเรือ เป็นต้น เป็นความเชื่อที่ว่าอาจมีคู่แข่งนำสิ่งอัปมงคลมากระทำกับเรือ เป็นเหตุให้เรือไม่ชนะได้ ด้วยเหตุนี้จึงมีการเฝ้าเรือ

ส่วนคนที่เฝ้าเรือที่ผลัดเปลี่ยนกันมาในแต่ละคืนจะเป็นผู้ชายในหมู่บ้านที่ไม่มีหน้าที่หรือตำแหน่งใดในกิจกรรมการแข่งขันเรือ จะต้องผลัดเวรกันมาเฝ้าเรือ ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มีสุขภาพไม่ดี หรือต้องทำงานประจำไม่สามารถมาช่วยเป็นฝีพายได้ จึงต้องใช้เวลากลางคืนมาช่วยเฝ้าเรือ จากการสัมภาษณ์ผู้เฝ้าเรือ ส่วนใหญ่มาด้วยความเต็มใจ เพราะอยากมีส่วนร่วมในการจัดการเรือแข่งของหมู่บ้าน แต่ตนต้องทำงาน ลางานมาช่วยไม่ได้จึงอาสาเฝ้าเรือ

ในการเฝ้าเรือจะผลัดเวรมาเฝ้าเรือคืนละ 2 คน ตลอดระยะเวลาที่เรืออยู่สนามแข่งขัน เริ่มตั้งแต่ฟ้ามืด จนฟ้าเริ่มสว่าง (ประมาณ 17.00-5.30 น.)

4. กระบวนการจัดการแข่งขันเรือ (ฝ่ายต่างๆ ทำหน้าที่)

เมื่อประเพณีตานก๋วยสลาก ของจังหวัดน่านหมุนเวียนมาบรรจบย่อมหมายถึงประเพณีการแข่งขันเรือของจังหวัดน่านก็จะเริ่มอีกครั้งหนึ่งเช่นกัน ชุมชนต้นน้ำที่มีแข่งอยู่ ต่างก็เตรียมเรือแข่งของตนเอง โดยการ ซ่อมแซม ตรวจตราส่วนที่บกพร่องของเรือให้อยู่ในสภาพที่

สมบูรณ์ที่สุดพร้อมที่จะลงแข่งขัน ประชันกับเรือลำอื่น ๆ เพื่อชิงความเป็นเจ้าลำน้ำนาน และเหนือสิ่งอื่นใด เพื่อเป็นมิ่งขวัญและศักดิ์ศรีของหมู่บ้านก็คือการได้ครอบครองถ้วยรางวัลพระราชทาน ในแต่ละประเภท ที่พี่น้องชาวจังหวัดน่านได้รับพระมหากรุณาธิคุณฯ อย่างหาที่สุดมิได้ขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันคือประเภทเรือใหญ่ พระกรุณาธิคุณจากสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร พระราชทานถ้วยรางวัลชนะเลิศประเภทเรือกลาง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานถ้วยรางวัลชนะเลิศประเภทเรือเล็ก และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ พระราชทานถ้วยรางวัลชนะเลิศประเภทเรือเล็ก

และเนื่องจากจำนวนเรือแข่งในจังหวัดน่านมีเป็นจำนวนมาก (ข้อมูลเดือนกรกฎาคม 2549 มีเรือแข่งทั้งหมด 160 ลำ) ดังนั้นการจัดการแข่งขันจึงนิยมจัดการแข่งขันแบบแพ้คัดออก (Knock out) โดยมีระบบ “ชนะผ่าน” หรือ คัดบาย (Bye) ในรอบแรก และจะนิยมจัดเรือที่จะแข่งขันกันในรอบแรกไว้ช่วงกลาง และแบ่งเรือชนะผ่านที่คิดได้ไว้ด้านบนและล่างให้เท่ากัน ถ้าเรือชนะผ่านเป็นจำนวนคี่ ให้เอาจำนวนน้อยไว้ด้านบน และจำนวนมากไว้ด้านล่างเช่นมีเรือบาย 21 ลำ อยู่บน 10 ลำ อยู่ล่าง 11 ลำฯลฯ หรือ ตัวอย่างการจัดการแข่งขันที่มีเรือสมัครเข้าแข่งขันประเภทเรือเล็กทั้งหมด 22 ลำสามารถจัดการแข่งขันได้ดังนี้

หาจำนวนเรือที่ชนะผ่าน โดยการนำเอาจำนวนเลขกำลังสองของสองชั้นที่มากกว่าจำนวนเรือแข่งที่สมัครเข้าร่วมแข่งขันตั้งเอาจำนวนเรือที่สมัครเข้าแข่งขันไปลบตัวเลขที่ได้ คือจำนวนเรือที่ชนะผ่านกำลังสองของสอง คือ 2..4..8..16..32..64..จะเห็นว่ากำลังสองของสองชั้นที่มากกว่าจำนวนเรือ (22) คือ 32 ก็นำเอา 32 มาตั้งลบด้วย 22 ได้ 10 นั้นหมายความว่าในการจัดการแข่งขันจะมีเรือที่บายโดยไม่ต้องแข่งขันในรอบแรกจำนวน 10 ลำ ผังให้อยู่ด้านบน 5 ด้านล่าง 5 แล้วเขียนผังประกบคู่ไปจนถึงรอบชิงชนะเลิศ โดยจะมีเรือแข่งขันไปรอบแรก 6 คู่ รอบ 2 มี 8 คู่ รอบ 3 มี 4 คู่ รอบรองชนะเลิศ 2 คู่ รอบชนะเลิศ ชิงที่ 3,4 อีก 2 คู่รวมทั้งรวม 20 คู่

ซึ่งในการจับฉลากประกบคู่การแข่งขันกรรมาการจะต้องนัดหมายวันเวลาที่แน่นอน และมีตัวแทนเรือแข่งทุกลำที่สมัครเข้าร่วมเป็นสักขีพยาน กรรมาการจะต้องเขียนผังให้ตัวแทนเรือแข่งพิจารณาจนทุกฝ่ายพอใจจึงให้ตัวแทนเรือแข่งแต่ละลำจับฉลากหมายเลขเพื่อประกบคู่แข่งขันต่อไป

ในการจัดการแข่งขันจะดำเนินการแข่งขันในรอบแรกก่อนโดยคณะกรรมการจัดการแข่งขันจะแบ่งสายน้ำออกเป็น 2 ร่องน้ำ คือ ร่องน้ำทิศตะวันออก กับร่องน้ำทิศตะวันตก โดยมีสัญลักษณ์ที่ทำให้มองเห็นอย่างชัดเจน เช่น ทุ่นลอยน้ำ หรือธงที่ปล่องขายจากเชือกที่ซึ่งข้ามแม่น้ำนานแล้วแต่กรณีเรือแข่งที่แข่งขันในแต่ละร่องน้ำจะต้องพายอยู่ในร่องน้ำของตัวเองห้ามล้ำเข้าไปในร่องน้ำของคู่แข่ง การแข่งขันในร่องน้ำแรกเรือที่ชื้ออยู่ร่องน้ำทิศตะวันตก การแข่งขันใน

ร่องน้ำที่สองจะสลับสายน้ำ ถ้าเรือลำใดชนะทั้ง 2 ร่องน้ำถือว่าชนะเด็ดขาด แต่ถ้าผลัดกันแพ้ผลัดกันชนะจะต้องมีการเสี่ยงจับฉลากร่องน้ำเพื่อแข่งขันในรอบต่อไป เรือลำแพ็กี้ตกรอบ โดยมีระยะทางที่ใช้แข่งขันตั้งแต่จุดเริ่มต้นถึงสิ้นชัยยาว 650 เมตร

ภาพที่ 16

การจัดการประเพณีแข่งเรือนัดปิดสนามของชาวจังหวัดน่าน

ภาพที่ 17

ถ้วยพระราชทานจากพระบรมวงศานุวงศ์ ในการแข่งขันประเพณีแข่งเรือของชาวจังหวัดน่านนัดปิดสนาม

สนามแข่งขันเรือประเพณีจังหวัดน่าน

1. การแข่งขันเรือประเพณี งานตานก๋วยสลากห่อข้างดำดิน(ดำเนิน)บ้านฝายมูล ตำบลป่าคา อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน จะแข่งขันในวันขึ้น 14 ค่ำเดือน 11 เหนือ เดือน 9 ภาคกลางซึ่งอยู่ในช่วงกลางถึงปลายเดือนสิงหาคมของทุกปี ณ ทำน่าน่านอำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน จัดการแข่งขันโดย คณะกรรมการบ้านฝายมูล ตำบลป่าคา อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

2. การแข่งเรือประเพณีนัดเปิดสนาม จังหวัดน่าน จะยึดเอางานประเพณี ตานก๋วย สลากวัดช้างค้ำวรวิหารซึ่งตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 เหนือ เดือน 10 ภาคกลางซึ่งอยู่ในช่วงเดือนกันยายนเป็นหลัก ถ้าไม่ตรงกับวันเสาร์-อาทิตย์ก็ให้เลื่อน ไปจัดให้ตรงกับวันเสาร์-อาทิตย์ ถัดไปแทน ณ ทำน่าน่าน เชียงสะพานพัฒนาภาคเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดน่านจัดการแข่งขันโดย เทศบาลเมืองน่าน

3. การแข่งเรือประเพณีนัดเปิดสนามอำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน จะจัดการแข่งขันในวันเสาร์-อาทิตย์ หลังการแข่งขันเปิดสนาม 1 สัปดาห์ ณ ทำน่าน่านบ้านน้ำบัว ตำบลน้ำบัว อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน จัดการแข่งขันองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำบัว อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน

4. การแข่งเรือประเพณีอำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน จะจัดในช่วง เสาร์-อาทิตย์ ปลายเดือนกันยายนของทุกปีเป็นหลัก ณ ทำน่าน่านสะพานท่าวังผาพัฒนา อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน จัดการแข่งขันโดยอำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

5. การแข่งเรือประเพณีเยาวชนชายไม่เกิน 20 ปี จังหวัดน่านด้านยาเสพติด จะจัดในช่วง เสาร์-อาทิตย์ หลังการแข่งขันในรายการที่ 1-4 โดยจัดการแข่งขันเฉพาะเยาวชนอายุไม่เกิน 20 ปี จะส่งในนามสถานศึกษาหรือชุมชนก็ได้ ซึ่งจัดเป็นแห่งแรกของประเทศไทย ณ ทำน่าน่านเชียงสะพานพัฒนาภาคเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดน่าน จัดการแข่งขันโดย กิ่งอำเภอภูเพียง สภาวัฒนธรรมจังหวัดน่าน เทศบาลเมืองน่าน และองค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน

6. การแข่งเรือประเพณีอำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน เป็นสนามแข่งเรือที่เก่าแก่ของ จังหวัดน่าน ที่ถือเอาประเพณีตานก๋วยสลากวัดบุญยืน (พระอารามหลวง) ซึ่งเป็นสนามเดียวของ จังหวัดน่านที่ยังยึดถือปฏิบัติโดยยึดประเพณีเป็นหลัก ไม่เลื่อนวันเวลาแข่งขันแม้ว่าจะไม่ตรงกับ วันเสาร์-อาทิตย์ ณ ทำน่าน่านบ้านปากกล้วย อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน จัดการแข่งขันโดย เทศบาลตำบลกลางเวียง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน

7. การแข่งเรือประเพณีงานตักบาตรเทโวโรหณะ วัดศิลามงคล อ.ท่าวังผา จ.น่าน จะจัดการแข่งขันในงานประเพณีตักบาตรเทโวโรหณะ ของวัดศิลามงคล อ.ทำน่าน่าน จ.น่าน ซึ่งตรงกับวันแรม 1 ค่ำเดือนยี่ หรือ เดือน 12 ภาคกลาง ณ ทำน่าน่าน บ้านท่าวังผา อำเภอท่าวังผา

จังหวัดน่าน จัดการแข่งขันโดยคณะกรรมการวัดศิลามงคล คณะกรรมการบ้านท่าวังผา อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

8. การแข่งเรือประเพณีจังหวัดน่าน นัดชิงถ้วยพระราชทาน เป็นสนามที่แข่งขันที่ใหญ่และสำคัญที่สุดของจังหวัดน่าน โดยจะจัดในวันเสาร์-อาทิตย์ ถัดจากการแข่งเรือประเพณีอำเภอเวียงสา 1 สัปดาห์ ถ้าติดกันเกินไปก็จะเลื่อนไปจัดในวันเสาร์-อาทิตย์ ถัดไป ซึ่งปกติจะมีงานทอดผ้าพระกฐินพระราชทานฯ ณ วัดพระธาตุช้างค้ำด้วย การแข่งขันจะจัด ณ ทำนายน่านเชิงสะพานพัฒนาภาคเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดน่าน จัดการแข่งขันโดยเทศบาลเมืองน่าน

ช่วงหลังเทศกาลแข่งเรือ (เดือนมกราคม-เดือนมิถุนายน)

1) การลากเรือขึ้นมาจากน้ำ

ก่อนที่จะนำเรือขึ้นมาจากน้ำ ผู้นำฝีพายก็ต้องไหว้เพื่อขอนำเรือขึ้นมาจากฝั่ง โดยจะเป็นการบอกกล่าวให้ผีเรือ เจ้าแม่่น้ำทราบก่อน จากนั้นก็นำเรือขึ้นมาจากทำนายน่านของหมู่บ้าน โดยให้คณะฝีพาย และชาวบ้านที่มาร่วม ช่วยกันยกขึ้นรถลาก จากนั้นก็จะช่วยกันเช็คความเรียบร้อยก่อนลากเรือไปเก็บไว้ที่โรงเก็บเรือข้างวัด

ภาพที่ 18

การลากเรือขึ้นมาจากลำน้ำน่าน

ภาพที่ 19

การตรวจความเรียบร้อยของเรือก่อนนำเข้าโรงเก็บเรือ

2) พิธีสู่ขวัญเรือก่อนทำการเก็บ

จากนั้นเมื่อลากเรือมาถึงหน้าโรงเก็บ ชาวบ้านก็จะทำการบายศรีสู่ขวัญเรือกันอีกครั้งเพื่อเป็นการขอบคุณผีเรือ ถึงแม้เรือจะชนะหรือไม่ก็ตาม โดยพิธีการสู่ขวัญเรือก่อนทำการเก็บก็คล้ายกับการทำพิธีสู่ขวัญเรือก่อนนำเรือออกจากโรงเก็บ แต่ต่างวัตถุประสงค์เท่านั้นเอง

3) พิธีสู่ขวัญผีพายและครุฝึก

เมื่อเสร็จสิ้นการสู่ขวัญเรือแล้วนำเรือเข้าโรงเก็บ ก็จะทำการสู่ขวัญผีพายและครุฝึก ถึงแม้จะชนะหรือไม่ก็ตาม เพื่อเป็นการขอบคุณที่ทำให้การจัดกิจกรรมเรือแข่งของบ้านดอนไชยผ่านลุล่วงไปได้ด้วยดี จากนั้นก็จะมีการกินเลี้ยงสังสรรค์กันในชุมชน โดยจะมีชาวบ้านทุกเภททุกวัยเข้ามาร่วมกิจกรรมดังกล่าว

4) จัดประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านและคณะกรรมการเรือแข่ง

เมื่อเสร็จสิ้นเทศกาลแข่งเรือ ทางคณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการเรือแข่งก็จะมีการประชุม เพื่อสรุปผลการดำเนินงานทั้งหมด และร่วมวางแผนการดำเนินการจัดการเรือแข่งในปีต่อไป ซึ่งในปีนั้นคณะกรรมการฯ ลงความเห็นว่าควรจะนำเรือเทพสุนทรไปปรับปรุงเรือกับช่างสงวน ที่จังหวัดราชบุรี ช่างที่เคยซ่อมเรือเทพพิรุณทอง 88 และคว้าถ้วยพระราชทานมาครองในปี 2548 แล้วนั้น โดยงบประมาณในการปรับปรุงเรือ ได้รับการสนับสนุนจากนายนิทัศน์ คำชุม ซึ่ง

เป็นคนในชุมชน แต่ในอดีตเคยไปทำงานต่างประเทศจนเกษียณอายุจึงกลับมาอยู่บ้าน ด้วยใจรักในเรือแข่งจึงให้เงินสนับสนุนในการปรับปรุงเรือเทพสุนทรทั้งหมด จากการวางแผนการดำเนินงานเรือแข่งดังกล่าวสะท้อนได้ว่ากระบวนการจัดการเรือแข่งของชาวบ้านในปีต่อไปจะต้องมีการเตรียมการเร็วขึ้นกว่าเดิม

5) จัดประชุมชาวบ้าน

จากนั้นก็มีการจัดประชุมชาวบ้านทั้งหมู่บ้าน เพื่อสรุปการจัดการเรือแข่ง ตอบข้อซักถามจากคนในชุมชน และแจ้งแผนการดำเนินงานในปีต่อไป พร้อมทั้งรับฟังความคิดเห็นจากคนในชุมชนเพื่อปรับปรุงการจัดการเรือแข่งในปีต่อไป โดยมีการจัดบันทึกการประชุมเป็นลายลักษณ์อักษร

3. บทวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของกระบวนการจัดการเรือแข่งระหว่าง

ช่วงก่อนมีการชิงถ้วยพระราชทาน (พ.ศ.2479-2525) และ

ช่วงมีการชิงถ้วยพระราชทาน (พ.ศ.2526-ปัจจุบัน)

จากการนำเสนอถึงปรากฏการณ์ของการแข่งเรือทั้ง 2 ยุค คือ 1) ช่วงก่อนมีการชิงถ้วยพระราชทาน และ 2) ช่วงมีการชิงถ้วยพระราชทาน โดยแบ่งกระบวนการจัดการในแต่ละยุคออกเป็น 3 ช่วง คือ 1) ช่วงก่อนเทศกาลแข่งเรือ 2) ช่วงเทศกาลแข่งเรือ และ 3) ช่วงหลังเทศกาลแข่งเรือ ในการนำเสนอผลการศึกษาในครั้งนี้ ผู้ศึกษาเห็นว่าในการเปลี่ยนแปลงของกระบวนการจัดการแข่งเรื่อนั้น ในการเขียนยังไม่สามารถแยกออกจากกันได้อย่างชัดเจน ยังมีการเชื่อมต่อกิจกรรมในแต่ละช่วงเวลา โดยผู้ศึกษาสามารถสรุปปรากฏการณ์ของกระบวนการจัดการเรือแข่งได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5.1

การเปรียบเทียบกระบวนการจัดการเรือแข่งระหว่างก่อนมีการชิงถ้วย

พระราชทานและช่วงมีการชิงถ้วยพระราชทาน

ระยะเวลาใน การจัดการเรือแข่ง	กระบวนการจัดการเรือแข่ง	ก่อนการชิงถ้วย พระราชทาน (พ.ศ. 2479- 2525)	มีการชิงถ้วย พระราชทาน (2526-ปัจจุบัน)
ช่วงก่อนเทศกาล แข่งเรือ	- ประชุมคณะกรรมการชุมชน	มี	มี
	- ประชุมระดับหมู่บ้านเพื่อร่วม วางแผน	มี	มี
	- ประชุมคณะกรรมการเรือแข่ง	ไม่มี	มี
	- การรับสมัครฝีพายและคัดเลือก ฝีพาย	มี	มี
	- นำเรือออกจากโรงเก็บเรือและทำพิธี สู่ขวัญเรือ	มี	มี
	- ตรวจสอบบำรุงเรือ	มี	มี
	- การฝึกซ้อมฝีพาย (ฝายต่าง ๆ ร่วม ทำงาน)	ไม่มี	มี
	- กลุ่มต่าง ๆ เตรียมกิจกรรมร่วม ประเพณีแข่งเรือ	มี	มี
ช่วงเทศกาล แข่งเรือ	- สร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ฝีพาย และชาวบ้าน	ไม่มี	มี
	- ร่วมพิธีกรรมทางศาสนา “ตานก๋วย สลาก”	มี	ไม่มี
	- การลากเรือสู่สนามแข่งขัน	ไม่มี	มี
	- การเฝ้าเรือ ในเวลานอกเหนือจาก การแข่งขัน	ไม่มี	มี

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

ระยะเวลาในการจัดการเรือแข่ง	กระบวนการจัดการเรือแข่ง	ก่อนการชิงถ้วยพระราชทาน (พ.ศ. 2479-2525)	มีการชิงถ้วยพระราชทาน (2526-ปัจจุบัน)
	- ร่วมกระบวนการแข่งเรือ เช่น พิธีเปิด เป็นกรรมการตัดสิน เป็นต้น	ไม่มี	มี
ช่วงหลังเทศกาลแข่งเรือ	- ลากเรือขึ้นมาจากน้ำและพิธีสู่ขวัญเรือ	มี	มี
	- พิธีสู่ขวัญผีพายและชาวบ้าน	ไม่มี	มี
	- งานเลี้ยงสังสรรค์ในชุมชน	ไม่มี	มี
	- นำเรือไปแข่งขันในจังหวัดใกล้เคียง	ไม่มี	มี
	- จัดประชุมคณะกรรมการเพื่อสรุปผลการดำเนินงาน	ไม่มี	มี
	- จัดประชุมชาวบ้านเพื่อสรุปผลการดำเนินงาน	ไม่มี	มี
	- ดำเนินกิจกรรมในชุมชนตามวิถีชุมชน	มี	มี

จากตารางการนำเสนอข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงการดำรงอยู่ของกิจกรรมบางกิจกรรมหรือในบางกิจกรรมอาจมีการเปลี่ยนแปลงหรือเลือนหายไป ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.1 กระบวนการจัดการเรือแข่งที่ยังคงมีการสืบทอด

การนำเรือออกจากโรงเก็บและทำพิธีสู่ขวัญเรือ การลากเรือขึ้นมาจากน้ำและทำพิธีสู่ขวัญเรื่อนั้น ทั้งสองกระบวนการถือได้ว่า ชาวบ้านยังคงยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมา จากรุ่นสู่รุ่น โดยมีผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนเป็นแกนนำ โดยชาวบ้านเชื่อกันว่าการทำพิธีสู่ขวัญเรือถือเป็นการทำความเคารพต่อผีเรือหรือแม่ย่านาง หากชาวบ้านให้การเคารพนับถือ นั่นก็หมายความว่าผีเรือจะช่วยลดบันดาลให้เรือของหมู่บ้านชนะ หรือไม่ก็ให้คนในหมู่บ้านอยู่เย็นเป็นสุขได้ จึงยังคงยึดถือปฏิบัติกันเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

3.2 กระบวนการจัดการเรือแข่งที่มีการเปลี่ยนแปลง โดยแบ่งการเปลี่ยนแปลง ออกเป็น 3 รูปแบบ คือ

3.2.1 กระบวนการจัดการเรือแข่งที่ยังมีการสืบทอด แต่เปลี่ยนแปลงใน รายละเอียด

1) ประชุมคณะกรรมการชุมชน และการประชุมระดับหมู่บ้าน ในอดีตจะเป็นการประชุมอย่างไม่เป็นทางการเพื่อวางแผนในเรื่องของการจัดงานสลากภัตรของหมู่บ้าน และการเข้าร่วมงานสลากภัตรในหมู่บ้านอื่น ๆ เป็นหลัก มิได้เน้นในเรื่องของกระบวนการจัดการเรือแข่งมากนัก แต่ปัจจุบันการจัดประชุมจะเน้นในเรื่องกระบวนการจัดการแข่งเรือเป็นหลัก

2) การรับสมัครฝีพาย คัดเลือกฝีพายและการฝึกซ้อม ในอดีตจะไม่มี การรับสมัครฝีพาย แต่จะเป็นการ “ตบไม้พาย” กล่าวคือหากชายบ้านไหนที่ได้รับไม้พายจาก คณะกรรมการหมู่บ้าน แสดงว่าในวันรุ่งขึ้นจะตนจะต้องลงเรือเพื่อร่วมเป็นฝีพายแข่งเรือของ หมู่บ้าน โดยมีได้มีการซักซ้อม อีกทั้งไม่มีการให้ค่าตอบแทนสำหรับผู้ลงเรือเป็นฝีพายของ หมู่บ้านเนื่องจากไม่ได้เสียเวลาในการทำมาหากินมากนัก ถือเป็นการทำงานบุญประเพณีเพื่อ ความนันทนาการเป็นหลัก

แต่ในปัจจุบันจะต้องมีการรับสมัครฝีพาย มีการฝึกซ้อมและคัดเลือก ฝีพายว่าใครจะได้ลงแข่งเป็นตัวจริงหรือใครควรจะเป็นตัวสำรอง ประกอบกับการเตรียมการ ฝึกซ้อมอย่างเข้มข้น จะต้องมีการเก็บตัวฝึกซ้อมก่อนการแข่งขันนานนับเดือน ฉะนั้นฝีพายเหล่านี้ก็ จะได้ค่าตอบแทนจากการร่วมเป็นฝีพายเรือแข่งของหมู่บ้าน เพื่อจะได้นำเงินไปเลี้ยงครอบครัว แทนการทำงานในแต่ละวัน

3) การตรวจซ่อมบำรุงเรือ ในอดีตรูปลักษณะเรือจะเป็นชุดแบบโบราณซึ่ง อาจจะมีความหนาอยู่บ้าง เพราะในอดีตเน้นเรือเพื่อใช้เป็นพาหนะของชาวบ้านในการไปร่วมงาน บุญประเพณีเท่านั้น การซ่อมบำรุงเรือก็เน้นการดูความเรียบร้อยของเรือเป็นหลัก เพื่อไม่ให้เกิด อุบัติเหตุขณะนำเรือไปร่วมงานบุญ แต่ในปัจจุบันเรือมีเป้าหมายเพื่อการแข่งขันเป็นหลัก ฉะนั้น ลักษณะของเรือจะต้องมีการปรับปรุงให้มีความรวดเร็วในการแข่งขัน เช่น นำเรือไปปรับปรุงเพื่อให้ เรือมีลักษณะบางลง หัวเรือเป็นลักษณะหัวหงส์ (แต่เรือบ้านดอนไชยยังคงหัวเรือ หางเรือแบบ โบราณอยู่) เมื่อลงน้ำจะสามารถพายได้เร็ว ซึ่งค่าใช้จ่ายในการซ่อมบำรุงเรือก็สูงขึ้นตามไปด้วย

4) กลุ่มต่างๆ เตรียมกิจกรรมร่วมประเพณีแข่งเรือ ในอดีตการเข้าร่วม ประเพณีแข่งเรือมิต้องการเตรียมการมากนัก ส่วนใหญ่เข้าร่วมด้วยแรงศรัทธาทางศาสนา การ แข่งเรือเองก็เพื่อความสนุกสนาน ฉะนั้นในกระบวนการจัดการแข่งเรือจึงไม่ต้องเตรียมการมากนัก

แต่ปัจจุบันเมื่อการแข่งขันมีความเข้มข้นมากยิ่งขึ้นจึงจะต้องมีการแบ่งหน้าที่ แบ่งงานให้ชัดเจน เพื่อถ่ายทอดการบริหารจัดการ

5) ดำเนินกิจกรรมตามวิถีของชุมชน เมื่อกระบวนการแข่งเรือในปัจจุบันมีความเข้มข้นขึ้น ฉะนั้นการเตรียมการ หรือการจัดเทศกาลแข่งเรือก็จะยาวนานด้วยเช่นกัน ซึ่งแตกต่างจากในอดีตที่การแข่งขันเรือจะเข้าร่วมไปกับงานบุญ ซึ่งไม่ต้องมีการเตรียมการมากนัก จึงไม่กระทบต่อการดำรงชีวิต การทำมาหากินของชาวบ้านมากเท่าใดนัก แต่ปัจจุบันเมื่อกระบวนการจัดการเรือแข่งยาวขึ้นการดำเนินกิจกรรมตามวิถีชีวิตในแต่ละปีก็จะสั้นลง เพราะจะต้องใช้เวลาเข้าร่วมจัดการเรือแข่งตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากชุมชน

3.2.2 กระบวนการจัดการเรือแข่งที่อดีตมี แต่ปัจจุบันไม่มีแล้ว

การร่วมพิธีกรรมทางศาสนา คือร่วมงานบุญสลากภัตร หรือ “ตานก๋วยสลาก” ในภาษาถิ่น อดีตชาวบ้านในแต่ละหมู่บ้านจะมีการจัดงานบุญสลากภัตรหลังเทศกาลออกพรรษา จากนั้นหมู่บ้านที่เป็นเจ้าภาพจัดงานบุญก็จะจัดการแข่งขันเรือหลังเสร็จพิธีทางศาสนา แต่ปัจจุบันการจัดงานสลากภัตรถือว่าลดน้อยลงไปมาก เนื่องด้วยปัจจุบันภาวะเศรษฐกิจไม่ดี การเป็นเจ้าภาพในการจัดงานจะต้องใช้งบประมาณมาก ชาวบ้านจึงยกเลิกไป จะมีก็เพียงบางชุมชนที่ยังคงมีวัดที่เป็นวัดหลวง จึงยังต้องมีการจัดงานบุญสลากภัตรอยู่ ในอดีตการเข้าร่วมงานบุญสลากภัตร คือการร่วมแห่คร้วทานของคนะศรัทธาหมู่บ้านต่าง ๆ เข้าถวายในวัดที่เป็นเจ้าภาพจัดงานในช่วงเช้า จากนั้นเมื่อเสร็จพิธีทางศาสนา ช่างพายชาวบ้านก็จะพากันมาบริเวณท่าน้ำเพื่อร่วมเทศกาลแข่งเรือ อันถือเป็นการสร้างความสนุกสนาน สร้างความสามัคคี สร้างความผูกพันของคนในท้องถิ่นและนอกท้องถิ่นด้วย

แต่ในปัจจุบันเมื่อมีการแข่งขันเรือชิงถ้วยพระราชทานขึ้น ทุกคนต่างมุ่งหวังที่จะต้องชนะการแข่งขัน ฉะนั้นก็จะให้ความสนใจและให้ความสำคัญกับกระบวนการจัดการแข่งขันมากกว่าการเข้าร่วมงานบุญสลากภัตร จะมีผู้เข้าร่วมเฉพาะพระสงฆ์ และผู้เฒ่าผู้แก่บางคนเท่านั้น ส่วนใหญ่หากไม่มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการเรือแข่ง ก็จะต้องรีบเร่งจับจองพื้นที่เพื่อชมการแข่งขันเรือเป็นส่วนใหญ่

3.2.3 กระบวนการจัดการเรือแข่งที่อดีตไม่มี แต่ปัจจุบันมี

1) ประชุมคณะกรรมการเรือแข่ง เนื่องจากอดีตไม่มีคณะกรรมการเรือแข่งที่เข้ามาดูแลรับผิดชอบในการเข้าร่วมประเพณีแข่งเรือในแต่ละปี เพราะไม่ต้องมีการเตรียมการเรือแข่งอย่างเข้มข้นเหมือนปัจจุบัน จึงไม่จำเป็นต้องมีคณะกรรมการเรือแข่ง

2) การฝึกซ้อมฝีพาย ในปัจจุบันชุมชน-หมู่บ้าน ได้พัฒนาการฝึกซ้อม โดยนำวิชาการความรู้สมัยใหม่วิทยาศาสตร์การกีฬา แบบฝึกซ้อม โภชนาการสำหรับนักกีฬา ตลอดจนถึงการนำกฎ-กติกาสากลมาใช้ในการเตรียมการเพื่อเข้าร่วมแข่งขันค่อนข้างมาก มีการจัดจ้างครูฝึกที่มีประสบการณ์ มีความเชี่ยวชาญในการแข่งเรือมาควบคุมการฝึกซ้อม มีการเตรียมการฝึกซ้อมอย่างเข้มข้นนานนับเดือน เป้าหมายเพื่อคว้าชัยชนะจากการแข่งขัน ซึ่งแตกต่างจากในอดีตเป้าหมายเพียงเพื่อความสนุกสนาน บันเทิงจึงไม่เอาจริงจังกับการฝึกซ้อมอย่างเช่นปัจจุบัน

3) สร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ฝีพายและชาวบ้าน ปัจจุบันการแข่งขัน นอกจากจะต้องมีการเตรียมการฝึกซ้อมเป็นอย่างดีแล้ว การสร้างขวัญและกำลังใจด้วยความเชื่อทางไสยศาสตร์ก็ถือเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจได้อีกวิธีหนึ่ง โดยชาวบ้านจะนิมนต์ท่านพระครูธรรมสุนทรอดีตเจ้าอาวาสที่ชาวบ้านนับถือมาให้โอวาสน้ำมนต์เพื่อเป็นสิริมงคล นอกจากนั้นคณะกรรมการเรือแข่งยังนำผ้าโพกหัวเขียนยันต์ลงในผ้าและให้พระปลุกเสก เพื่อเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้กับฝีพายและชาวบ้านได้เป็นอย่างดี

4) การลากเรือสู่นามแข่งขัน ในอดีตการลากเรือจะเป็นลักษณะเพื่อการทำงานบุญอยู่แล้ว เมื่อเสร็จสิ้นจากงานบุญก็พายเรือแข่งขันเพื่อความสนุกสนานก่อนที่จะพายเรือกลับ แต่ในปัจจุบันเมื่อการแข่งขันจัดขึ้นเพื่อการชิงชัยชนะ ฉะนั้นจะต้องมีการนำเรือสู่นามแข่งโดยการลากเรือด้วยเรือเครื่อง เพื่อลดระยะเวลาการเดินทางและลดกำลังคนที่จะต้องพายเรือไปยังสนามแข่งขัน

5) การเฝ้าเรือ ในเวลานอกเหนือจากการแข่งขัน ในอดีตไม่มีความจำเป็นต้องเฝ้าเรือ เพราะการแข่งขันไม่ได้มีคู่แข่ง และไม่เข้มข้นเหมือนในปัจจุบัน จึงไม่มีการใช้เล่ห์เหลี่ยมกลโกงในการทำลายเรือฝั่งตรงข้าม ฉะนั้นการเฝ้าเรือจึงไม่จำเป็น

6) พิธีสู่ขวัญฝีพาย ครูฝึก และงานเลี้ยงสังสรรค์ในชุมชน ในอดีตจะเน้นการสู่ขวัญเฉพาะเรือ แต่ในปัจจุบันต้องเรียกทำพิธีสู่ขวัญเพื่อเรียกขวัญและกำลังใจ อีกทั้งเพื่อเป็นการขอบคุณคณะฝีพาย ครูฝึกที่ได้ร่วมช่วยให้การแข่งขันเรือผ่านลุล่วงไปได้ด้วยดี ถึงแม้จะไม่สามารถคว้ารางวัลชนะเลิศก็ตาม จากนั้นชาวบ้านก็จะจัดงานเลี้ยงสังสรรค์ในชุมชนเพื่อความผ่อนคลายจากการจัดการเรือแข่งในแต่ละปี จากกิจกรรมดังกล่าว จะเห็นได้ว่าปัจจุบันนี้ให้ความสำคัญกับ “คน” มากกว่า “เรือ”

7) นำเรือไปแข่งขันในจังหวัดใกล้เคียง ในปัจจุบันในจังหวัดต่าง ๆ มีการแข่งขันเรือยาวประจำจังหวัดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว เมื่อครั้งปี 2548 เรือเทพพิรุณทอง 88 ได้รางวัลชนะเลิศถ้วยพระราชทานพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงได้เป็นตัวแทนจังหวัดน่านเข้าร่วม

ประเพณีแข่งเรือยาวที่จังหวัดอุตรดิตถ์ เรือบ้านดอนไชยก็คว้าชัยชนะมาครอง ซึ่งในอดีตชาวบ้านจะนำเรือเข้าร่วมแข่งในงานบุญเพื่อความสนุกสนานในงานบุญสลากภัตรเท่านั้น

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวจะเห็นได้ว่า กระบวนการจัดการเรือแข่งในปัจจุบัน โดยส่วนใหญ่แล้วจะลดทอนกระบวนการที่มีความเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางศาสนา และเพิ่มการจัดการเชิงระบบในเรื่องแข่งเรือมากขึ้น กล่าวคือ ในการร่วมพิธีกรรมทางศาสนา “ตานก๋วยสลาก” หรืองานบุญสลากภัตร เดิมทีประเพณีตานก๋วยสลากถือว่าเป็นประเพณีที่จัดทุกหมู่บ้าน โดยมีการเตรียมการก่อนที่จะถึงช่วงประเพณี และในวันงานหากเสร็จสิ้นพิธีทางศาสนา ชาวบ้านก็จะมาร่วมงานประเพณีแข่งเรือ แต่ในปัจจุบันประเพณี “ตานก๋วยสลาก” ได้เลือนหายไป จะมีก็เพียงบางหมู่บ้านที่ยังคงยึดถือปฏิบัติ โดยชุมชนหรือหมู่บ้านจะให้ความสำคัญกับการเตรียมการและกระบวนการจัดการประเพณีแข่งเรือเป็นหลัก อาทิเช่น การจัดตั้งคณะกรรมการแข่งเรือ การประชุมหมู่บ้านเพื่อวางแผนการจัดการประเพณีแข่งเรือ การฝึกซ้อมฝีพาย เป็นต้น ซึ่งในอดีตไม่มีกิจกรรมเหล่านี้

4. ทิศทางประเพณีเรือแข่งที่เปลี่ยนแปลงไป

การแข่งขันเรือประเพณีเมื่อนานในสมัยก่อนจะจัดการแข่งขันในงานประเพณีถวายทานสลากภัตรหรือชาวน่านเรียกว่า “ตานก๋วยสลาก” ถ้าวัดของชุมชน-หมู่บ้านใดที่มีเรือแข่งมีการจัดงานประเพณีตานก๋วยสลากคณะศรัทธาบ้านต่าง ๆ ที่มีเรือแข่งก็จะนำเรือแข่งบรทุกก๋วยสลากพร้อมชาวบ้านและพระภิกษุ สามเณร ที่รับกิจนิมนต์ เดินทางไปยังวัดที่จัดงานประเพณีตานก๋วยสลาก เนื่องจากการคมนาคมในสมัยนั้นยังไม่สะดวกสบายเหมือนปัจจุบันอีกทั้งชุมชน-หมู่บ้านก็ตั้งไม่ห่างไกลกันมาก ในขณะที่พายเรือไปก็จะตีฆ้อง กลอง ฉิ่งฉาบปानและ เป่าแฉ เป็นทำนองล่องน่านและผู้เฒ่าผู้แก่ก็จะลุกขึ้นพ้อน ซึ่งเป็นที่มาของท่าพ้อน “ล่องน่าน” ที่มีเอกลักษณ์ รูปแบบการพ้อนเฉพาะตัว เมื่อเสร็จพิธีในช่วงบ่ายก็จะนำเรือแข่งมาแข่งขันกันอย่างสนุกสนาน รางวัลที่ได้ก็จะเป็นเหล่าชาวกับข้าวในก๋วยสลากที่ถวายทานเรียบร้อยแล้ว จากนั้นพัฒนามาเป็นธงชัยที่ปักชื่อหมู่บ้านเจ้าภาพ

อาจกล่าวได้ว่า ประเพณีแข่งเรือของเมื่อนานเป็นสัญลักษณ์แห่งความรักใคร่สามัคคีที่ดึงมาของคนเมื่อนานโดยแท้ เป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันควรค่าแก่การอนุรักษ์ สืบทอดให้เป็นสมบัติอันประมาณค่ามิได้ของบ้านเมืองและของชาติสืบไป และควรค่าที่จะได้รับการควรระวังจากอนุชนรุ่นหลังทุกคน แต่ปัจจุบัน การแข่งเรือเมื่อนานเริ่มเปลี่ยนแปลงไป ตั้งแต่เจตนารมณ์ดั้งเดิมที่ชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของเรือ ช่วยกันแสวงหาไม้มาขุดเรือ ตกแต่งเรือ เมื่อนำเรือมาแข่งกัน

งานทำบุญก็เป็นการแข่งเรือเพื่อความสนุกสนานและสามัคคีในหมู่ชาวบ้านริมแม่น้ำน่าน มีการส่งห่อข้าวให้กับฝีพายและคนเชียร์ด้วย

ปัจจุบัน เมืองน่านมีเรือแข่งจำนวนมากถึง 88 ลำแยกเป็นเรือใหญ่ จำนวน 33 ลำ ประเภทเรือกลางจำนวน 22 ลำ ประเภทเรือเล็ก จำนวน 33 ลำ (ดูรายละเอียดในทำเนียบเรือแข่งของเมืองน่าน) ถือเป็นจังหวัดที่มีเรือแข่งมากที่สุดของล้านนา วิถีทางของประเพณีเรือแข่งกลับกลายเป็นช่องทางแห่งธุรกิจ รายได้และผลประโยชน์ทั้งทางตรงและแอบแฝงเช่นการประมูลออกร้านขายสินค้า หาบเร่และแผงลอยเพื่อนำผลประโยชน์ที่ได้รับนำมาใช้เป็นทุนในการจัดแข่งเรือประเพณีรูปแบบการจัดแข่งขันเรือเปลี่ยนแปลงไปเงินกลายเป็นปัจจัยสำคัญเป็นค่าตอบแทนที่นำเรือเข้าแข่งขัน ค่าลากจูง ค่าเงินรางวัล ทุกขั้นตอนจึงดูเหมือนว่าจะขาดเงินเสียไม่ได้ บางที่บางแห่งมองดูแล้วเหมือนรับจ้างมากจนเกินขอบเขต

การแข่งเรือจึงมุ่งที่จะเอาชนะกันอย่างเด็ดขาด สายสัมพันธ์อันที่น้องของชุมชนต้นน้ำจึงถูกบั่นทอนลงไปไม่ใช่น้อย บางที่บางแห่งถึงกับจ้างฝีพายจากต่างถิ่นต่างจังหวัดมาเป็นฝีพายแทนที่ลูกหลานเมืองน่าน การใช้เรือชุดแบบดั้งเดิม ที่เรียกว่า “เรือขี้ชะง่า” ซึ่งสร้างด้วยภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่น ก็ค่อย ๆ สูญหายไปกลับกลายเป็นเรือที่ชุดแต่งแบบใหม่ (เรือหงส์) ซึ่งใช้เทคนิควิธีเช่นเดียวกับการแข่งเรือในภาคอื่นของประเทศ หรือเป็นการแข่งเรือที่ไปจ้างเรือมาแข่งด้วยราคาแพงลิบลิ่ว โดยขอเพียงให้เรือแข่งไปได้อย่างรวดเร็ว และชนะเรือแข่งลำอื่น ๆ ให้มากที่สุด ประเพณีเรือแข่งเมืองน่านจึงถูกถ่ายโอนจากเจ้าของแต่ดั้งเดิมคือชาวบ้านไปสู่ทางราชการหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกลุ่มผู้นำและผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นบางกลุ่ม เพราะสามารถเป็นเจ้าของเรือ รูปแบบและประเพณีแข่งเรือของเมืองน่านจึงถูกเบี่ยงเบนไปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

รูปลักษณะของโขนเรือที่จำลองเป็นรูปพญานาคราชเมื่อพุ่งทะยานไปเบื้องหน้าอย่างสง่างามกลางสายน้ำน่าน ด้วยกำลังแห่งฝีพายของแต่ละคั้งน้ำเป็นภาพที่น่าตื่นตาและเร้าใจยิ่งต่อบรรดาผู้ชมที่จ้องมองอยู่สองฝั่งของแม่น้ำน่าน ด้วยใบหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใส ร่าเริง นี่คือนบรยากาศเมื่อเทศกาลแข่งเรือแวะเวียนมาถึงอีกรอบปีหนึ่งในช่วงออกพรรษา ไม่ว่าจะในอดีตหรือแม้กระทั่งปัจจุบันกว่าที่จะได้เรือมาเพื่อประโยชน์ใช้สอยหรือประชันฝีพายแข่งขันกันนั้น ล้วนได้มาด้วยความยากลำบากและเพียรพยายามอย่างยิ่ง เพราะทุกขั้นตอนของการสร้างเรือยวานั้น ต้องอาศัยความสามัคคีธรรมของแต่ละชุมชนของแต่ละหมู่บ้านเป็นเบื้องต้น เป็นการระดมสรรพกำลังต่าง ๆ ทั้งภูมิปัญญาอันสูงส่ง ฝีมือของเชิงช่าง บ่งบอกถึงความเชื่อมั่น ความศรัทธาต่อสิ่งที่เคารพบูชา อันก่อให้เกิดกำลังใจในการสร้างสรรค์ ความดีงามทั้งปวง ประเพณีแห่งความสุข ประเพณีแห่งความเอื้ออาทรเหล่านี้ ถือเป็นความภาคภูมิใจ เป็นอัตลักษณ์ เอกลักษณ์ ของชาวเมืองน่าน ถึงแม้ในบางครั้งสิ่งเหล่านี้จะถูกเคลือบด้วยสังคมนิยม มีผลให้กระบวนการจัดการประเพณีแข่งเรือ

ที่เป็นระบบ ชัดเจนมากยิ่งขึ้น จึงทำให้อัตลักษณ์และความภาคภูมิใจเหล่านี้ถูกเคลือบ อาทิเช่น เกิดความละโมภของกลุ่มคนบางกลุ่มที่มองและบิดเบือนประเพณีนี้ให้เป็นการพนันขันต่อ มุ่งมั่นเอาชนะจนทำให้เรือชุดแบบเดิมของเมืองน่านจึงถูกตัดแปลงสภาพไป หรือเดิมที่คนในชุมชนพร้อมเพียงที่จะร่วมเป็นฝีพาย แต่ด้วยสภาวะสังคมในปัจจุบันที่ผู้คนต้องดิ้นรนหาเช้ากินค่ำ ประกอบกับกระบวนการจัดการเรือแข่งที่เป็นระบบมากขึ้น อาทิเช่น ต้องมีการเก็บตัวฝึกซ้อม ซึ่งกระบวนการดังกล่าวมีผลต่อการดำรงชีพของฝีพาย ฉะนั้นจึงต้องมีให้ “ค่าทดแทนการขาดรายได้” หรือบางชุมชนจำเป็นต้องจ้างฝีพายจากหมู่บ้านอื่นเข้าร่วมแข่งขันเรือ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า ถึงแม้ยุคสมัยจะเปลี่ยน ชุมชนท้องถิ่นอาจถูกกระแสสังคมบริโภคนิยมกระทบบ้าง แต่สิ่งหนึ่งที่ชาวน่านภาคภูมิใจ และจะยังคงสืบทอดต่อไป นั่นก็คือ “ประเพณีแข่งเรือเมืองน่าน”